КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

(С В Е Т)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-Гlалгlай обкома, Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Советен Министрий Советен орган

Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР.

ГАЗЕТА АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ | № 48—49 (4340). | ЕРА, 23 апрель, 1970 ш. | Мах 2 кеп.

В. И. Ленин вин 100 шу дуза ди — 22 апрель хьатlаккхачале планал совгlа 2000 тонн мехкадьтта продукташ арахеца социалистически декхараш тlеийцадар Новогрозненски мехкадьтта довхача завода № 43—3 йолча установка мехкадьтта чаккхдоккхараша.

Укх деношка яхьа итогаш йича гучадаьлар планал совгlа 5000 тонн мехкадьтта продукташ цар арахийца хилар. Продукцега дlалсдар доклара чотах 94 эзар сом пайда баьб цар.

Социалистически декхараш кхоачашдеча къаьстта дика толамаш даьхад воккхагlа волча оператора А. Л. Платонова, операторша Г. В. Гладчукова, Л. Ш. Фоминас, Д. М. Донской.

СУРТА ТlА: (аьрдехьара аьттехьа) Г. М. Гладчуков, Л. В. Фомина, Д. М. Донской А. Л. Платонов.

И. Пliева сурт.

РЕЙД — БЕХКАЗА БУВЛ

Хьалхи дукха мух хьеккхи йоккъал латтача вочуне да Малгlабика района лаьтташ. Цудухьа массехк шу хьалха шоай боахаме лаьтта хий дехка система хьес лаьрхlар шу района «Кавказ» колхозо. Ерригаа 1800 гектара тlа хургйолаш я из. хlанз хьаль льннай 1179 гектара тlара сеть. Хьалхашка отталь декхар кхоачашде ииа кховчаргбалаш, экономика чlоагlа йолаш я колхоз. Укх шера хьаль ала езаш я еррига сеть.

Хlанз вайххьежача бакъахьа да хьаль ьынначасета болх миитта бу, кхашка хий дилара колхозедер фуд, колхозо хьаньча сетах биззa пайда эцадер «Сельхозтехника» объединене колхоза фу новкъостал ду?

Тхо колхозе хиначa дийнахь гурахь ялат дийначa 140 гектара тlеи хlаьта люцерна йийнача 40 гектара тlеи хий диллaдар колхозе. Уж дерригa a балхаш дукхагlа дараш шоллагlча тракторно-полеводчески бригаде даьд. Иньлагlча бригаде хlанзза мара дола а даьдац кхашка хий дилла. Хlанад гlулакхаш миитта эсила, аьина хьаьттача хий дехка сеть хьаргашта бехк дlатlабехк колхозе. Цхьанцадолча даькъе бакъ да а да из. Мотуигаш ниiслу турбош — хийттача резиноаи прокладкаш еха а ехе хий lоухаш. Колхоза массехказа цу хьакъехьа ецна заявкаш кхоачашъяйн гlишлошъераша. Хlаьта гlишлошъераша шоай оагlорахьара, бехк колхоза дlатlабехк. Цар йоах сеть болх бе йолаечa турбош чура хий кlезига хилча, цар чу вакуум а этте резиноки прокладкаш йох, тlаккха мара талха йиш яц сеть. Цул совгlа испытани яьчул тlехьагlа мара хьаль яьина сеть эксплуатаце дlа а лац. Хlаьта колхозо царга вlалла лерг хьокха а тигац. Берригa бехк гlишлошъерий ба йоах цар. Ниттa тlом ба царна юкъе латтар. Царех бакъвар а харцвар а къоаставе гlулакх долаш а, хlаьта дlахо дукха ха юкъе ца йолийташ ма де а гlулакх дола ших хургба Малгlабика районе. Царга дlалургда вай дош.

Цlи яьнхача колхозе укх шера кхашка болх беш хила езар догlаш хьисапе хий дехна ДДН-45 марках йола ткъаь итт установка. Бакъда колхозе тхо хиначa хьалхарча дийнахь кхашка хий дехкаш порхlи шоллагlча дийнахь ийск мара установка яцар. Цхьа бахьан да, йоах шоллагlча тракторно-полеводчески бригада кулгалхочо Догополова Марияс (хlаьта ца верттердар да), трактористаш ца хилар. Из бахьан долаш шоллагlча сменагlа болх беш вlалла а хилац установкаш, е цхьанца-шишша хул. Цудухьа да колхоза кхашка вегетационни хьисапе хий диллара хьокхамаш миитта лоха. Лоха хилаций уж пхелагlча апреле дена хlанзалца 180 гектара тlа мара кхашка хий дилла ца хилча. Цун бакъан да колхоза кулгалхоша кхашка болх шин сменагlа вlаштlехьбаккхара трактористий кадраш кийч ца яр. Шоалгlа-дале укх шера «Сельхозтехника» объединенера спача ткъаь итт тракторца догlаш хьисапе хий детта установка шийтта мара яц. Хlаьта царех ДДМ-100м яхача марках йола цаl болх беш а яц. Тха хьалашка болх бе пайдане яц из, цудухьа оаха кхашка ара а алийтац, душ колхоза парткома секретара нов. Герасименкос. Хоьш дац кхычахьарчул эргаш хинна цо дуццараш малагlа хьалаш да, хlаьта шоашта из эпаш еце из вlалла хьа сенна ийцай а. Ннйслургбар вай республике цуйца болх бара эза хьалаш дела цхьа боахам.

Ниттa да тахвнарча дийнахь «Кавказ» колхозо этта хьалаш.

Дукха дац «Ингушский» совхозе хий дехна лаьтташ — 441 гектар. Хий дехка лаьтташ дукха а дац, хlаьта доачар тlа хий дилла тхо сихха йисте а даргда, яхаш санна деш хlама доацаш баьгlаб цу совхозе а хlанзалца. Ялхайтталагlча апреле мара дlадоладаьдац балхаш. Цхьабакъда миитта багlа чат йолаш бац совхоза кулгалхой, хlана аьлча кхашка хий дехка техника дукха яц. Ерригаш а ДДН-45 марках йола пхо установка я совхозе. Хlана доах оаш кхашка, къаьстта гурахь дийначa ялата хий диллара балхаш миитта тlехьа, аьина хаттар дича, хоадам болаш дацжоп дац совхоза керттерча агронома. Насосаш боацаш; канала чу хий доацаш даьгlад тхо хlанзалца, яхаш бехкала вала гlертарах бала пайда бац. Хlаьта, боккъалдар аьлча, совхозе насосаш йолаш я. Деш латт кхашка хий диллара терпе сеш совхозе хlанзалца саг хинна ца хиларах.

Ниттa гlулакх нийсденад цу шин боахамо кхашка вегетационни хьисапе хий диллара.

«Сердало» газета рейдеи бригада:

А. ДАСИЕВ, — Малгlабика района юртбоахама производственни управлене агроном,

В. ТАГУРОВ, — районни газета отдела заведующи, М.-Р. ПЛИЕВ, — «Сердало» газета спецкор.

Бехказа бувл

СЪЕЗДИЙ КРЕМЛЕВСКИ ДВОРЕЦЕ ХИННА ТОРЖЕСТВЕННИ ЗАСЕДАНИ

МОСКВА, 22 апрель. (ТАСС). Тахан lуйрийна 10 сахьат даьлча съездий Кремлевски Дворецe дlахо хилар В. И. Ленин вин 100 шу дизара хеталь КПСС ЦК, СССР Лаккхехьарча Советен РСФСР Лаккхехьарча Советен цхьана гулъхь торжественни заседани.

Дворецa зале гулбелар КПСС ЦК членаши членалла кандидатыши, КПСС Центральни ревизиони комиссе членаш, СССР-ен РСФСР-ен Лаккхехьарча Советий депутаташ. Цига ба парте ветеранаш, Москверчен Подмосковьерчен къахьегамхой викалаш, lилма, литература, искусства деятелаш, Советски Эскарен Флотен тlемахой, министерстваl, ведомстваl, центральни учрежденеl, общественни организацеl кулгалхой, доазол дехьара дукха хьаший.

Заседане президиуме гучабоал гулбеннaраша чlоагlа безаме тlайица новкъостий **Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. А. Кунаев, П. М. Машеров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, Д. Ф. Устинов, В. В. Щербицкий, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев.**

Президиуме моттигаш хьалуц доазол дехьарча делегацеl кулгалхоша.

Председателал деш ва КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель **А. Н. Косыгин.**

lуйрийнарча заседане къамьлаш дир 1904 шера дена КПСС члена **Л. А. Фотиевас.** Къулбехьеи Вьетнам мукъалкхара Къаман Фронта ЦК секретариата члена **Хо Суан Сона,** Куба Коммунистически парте ЦК Политбюрой секретариатеи члена, Куба Республика Президента **Освальдо Дортикос Торрадо,** Румынски коммунистически парте Генеральни секретара, СРР Пачхьалкхен совета председатела **Николае Чаушеску,** кхычар.

ПАРТЕИ ПРАВИТЕЛЬСТВАИ КУЛГАЛХОША В. И. ЛЕНИНА МАВЗОЛЕЙНА ЮХЕ ВЕНОКАШ ЯХКАР

22 апреле — Владимир Ильич Ленин вин 100 шу дузача дийнахь — Советски Союза Коммунистически партеи Советски правительстваи кулгалхоша, В. И. Ленина Мавзолее а баха, цига венокаш яхкар.

Венока тlагlолла хьоарчадаьча цlеча лента тlа яздаь: «КПСС ЦК-агара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиумагара, СССР Министрий Советагара».

Венок йиллар новкъосташа **Л. И. Брежнева, Г. И. Воронова, А. П. Кириленкос, А. Н. Косыгина, К. Т. Мазурова, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорне, Д. С. Полянске, М. А. Суслова, А. Н. Шелепина, П. Е. Шелеста, Ю. В. Андропова, В. В. Гришина, П. Н. Демичева, Д. А. Кунаева, П. М. Машерова, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидова, Д. Ф. Устинова, В. В. Щербицкие, И. В. Капитонова, К. Ф. Катушева, Ф. Д. Кулакова, Б. Н. Пономарева, М. С. Соломенцева,** кхычар.

Коммунистически партеи Советски правительстваи кулгалхоша кхьан минута йист ца хулаш сонцарца сий деш дагаенар Советски Союза Коммунистически парти вlашагlъеллар, дунен тlа эггара хьалхара социалистически пачхьалкхе хьаьнр, Россерча къахьегамхойи дунен халкъашта юкъерча болхлой классеи баьчча, тlех хьаькъалера уlланхой революционерн Владимир Ильич Ленин.

(ТАСС).

ХlАНЗЕ А КИЙЧДЕ ДОАКЪАР

Самарзийнахь доакъар lалашдара де дезараш хетаь семинар хилар республиканси юртбоахама опытни станце. Цига дакъа лоацаш бар совхозий директораш, колхозий председателаш, юртбоахама специалисташ.

«Аьлах витаминах хьоар кийчдарах» яхача темах доклад йир гулбеннaраш юрта боахама министерства зоотехника Е. С. Тхора «Люцернах йол кийчъяра» хетаь яр юртбоахама опытни станце директора В. Я. Многолета яь доклад.

Семинаре къамаьл дир КПСС Нохч-Гlалгlай обкома секретарa М. И. Абубакарова. Семинаре дакъа лаьцар Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела А. М. Слюсарева, республика юртбоахама министра И. В. Полушкина.

Тlехьа а ца тетташ, хlанзе а доакъар lалашдара балхаш дlадоладе могадр семинаре.

С. МАЙСИГОВ.

ФЕРМЕ ДОДА НАЬКЪА ТАКИЛГ

Еррига а кlай я Долакх-Юрт. Кlайча чоалнех хьайча санна я кхотаенна агlа гlамгlай, хьочий, lажий, боалий гаьнаш...

— Доярка яхий lа? — яьлар сога гlатта доалла кlорнаш санна бlинт а егlа сихьенца шоле йодача йиlига.

Аз из хеттача хайча цlеlг малхбузехьа дlа а хьекха:

— Юрта йисте цlеча кирпичий саькаш доле доккха цlа цун да, — аьлна шийна новкъосташта тlехьакха едар йиlиг.

Юрта шоаех эггара хьалха кхийттачунга (воккха, хlамига бе вар) дlахатта Тимурзиева Роза мичахьа ях. Хьаьрга. Бакъда, «доярка» яха деш оаш lотlа ца тохе-м белаж озаргья. Ниттa цlи дlахезай Розай цу юрта.

...1956 шера шоай юртара 7 шерара школа йисте а яьккха чуера Роза. Дlа-хьа а эшаш цун дlахо хургдола вахар дувца боьлар шаlгlарбараш. Царна дага а дацар ший йоккхагlа йолча йишийца Марьямаца хlамига йиlиг йолча хана дена ферме кхача Розай кер чу лер юзаргъя аьина. Цар дlахо из деша яхар, дувцар. Розай дергашка педара чу ухача шурий зов латтар, дукхала уттар маьлхе йокъалуш агlа къега флагаш, баьццарча араж даьш доалла доахана lул, гальгa хоза пlиндара оаз.

«Да а хьанийнaча фуддар-хьогl Марем цун фермера доахана группa» — аьлар Розас.

Ниттa Марема ферма тlа диллача наькъа така тlа яьлар Роза.

Ер кхойттаlагlа шу да Роза цу тlа гlоала дlа-хьа ухаш. Гальна лаш ферма из яхачара. Километр хиллала, мара никъ бац. Цулухьa цхьабола дояркаш сашие шоай ха хьатlаргa а ца хьежаш дийнахь а бус а массехказа балха хьайнй расроряди «столхаю» Розас. Бежан lехаш хезача а йоза из цига цхьаьна. Хатор хинна хlама хьина вггара хьалха цунга кхайк доахан лелаераш: «Жи' Роза». Роза кийча я.

Ниттa фермаца дувзадаьд цо чий вахар. «Дегlа хало ер бац во болх, хьона из безар ба», — йоах Розас.

lа цу ферме хьега къа белгалдаьккхадац-хьогl совхозо а дахьено а?

— Ай из-м дага даьра денаддар сона, — аьлна — ахь хиййар Розайна. — Сай новкъостий хоастабича, парна совгlат делча тоьам хул сона.

Розайна цхьа сань чу латтача нетола тlа уллача папка чура хьааракъерда Сийлен грамоташ листаш, шифоньера кора кнага къегадеш улла хlанзза енна Юбилейни медаль сона бlаргагулга. Аз не «гучадьнкхача» мара хьахьовкханзар цо шийна денна деза совгlаташ.

...Районе хьалхле лелаеча доаркашта юкъе я Роза укх 11—12 шера. Дlадахача шера ферме эггара везалагlа я яьха доахан группа лелайир цо. Со кlезиг — дукха шол дикагlа ер болх бовзаш я, аьлар цо зlемагlборашка, шоана халагlа хургда царгара дукхагlа шура яккха. Цу шера «вагалача» доахах хlаранегара 1452 килограмм шура лакха хьалхле лелаершта юкъера ший, моттиг яьеса йиттаизр Розас. Тlехьаренса новкъост улув хилчо цун муха шийна хьагlабехкаш оамаз я Розай. Ниттa йоах цох цуна дукхача шерашка болх беш хьабоагlача дояркаша Шовхалова Заловбана, Долгиева lаьсета, Рамзанова Малихьаьта, цо беш бола болх эггара дикагlа бlаргагучa зоотехника Олигов Телане, кхычар а. Коллектива лу дика характеристика — из да эггара сага дикагlа, дезагlа дола совгlат.

Чlоагlа бехктокхаме доарl Розас ер юбилейни шу.

Деш а бус а доахана эша хlама, де деза lуnал юкъагlдитац. Цу гlулакхо лерарш юташ латт. Цун тхьаь lатах 8 мара бетташ бецо а шура а тlаеттaлуш йоагlа. Денбус 85-негара 130 килограммага ххьача хlенз. Розас хьаапача хана шамараш чу а воаденна во доахан да яьхача «Рябчика»,

«Велка», «Звезд», «Ласточкина» хlанз 8—12 килограмм шура лу. Вокхарех дукхагlа дараш укх денашка дакка доалургдолаш да. Хlанз санна шура тlаеттaлой хlара lаттагара укх шера 2000 килограммал совгlа шура яккха вlалла хала а хургдац опыт йолча дояркана.

Укх деношка лоаман даьгlенашта деажаде хут доахан яхаш дувцар со цига волча хана. Вьлна тlа уж даьгча шура наькъа санна тlаккхетаргья. Роза санна хьинаре къахьегаш вола саг тlехьаансац!

М. ЗАНГИЕВ.

Хоржамашта накъадолхаш

АГИТАТОРАШ— НАХА ЮКЪЕ

Харжархошта юкъера агитационно - массови болх чlоагlбаьб укх деношка Ачхой - Мартана района партийни организаце. Къаьстта дика делабу из болх совхоза Центральни усадьберча коммунист кхерамзлах техника инженер Дотмирзаев Муса кетте латтача агитпункта. Коммунистехи комсомольцехи вола 38 агитатор ва цига болх беш. Хlаранена шин-шин улица, квартал тlачlоагlъяь укхаза. Хlанзлехьа хьалхара беседаш еш хиннаб уж, шо-шоай участкашка, харжархошта советски хоржама системах лаьца дийцад.

Хоза кийчъяьй агитпункт. Укхаза харжархошта лаьрхlа керда газеташ журналаш хул, хоржамех лаьца тайп-тайпара литература да. Хаттарий стол вlаштlехьдаьккхад, агитаторий дежурства график я. Агитпункте вогl - вогlагlа агитатораш хул.

Ерригача хоржама хана оттаьча планах болх бу агитатораша. Дунен халкъашта юкъерча хьалех, советски наьха культурни материальни хьешташ дикагlа кхочашдеш хиларах, 1970 шера совхоза къахьегамхошта хьалхашка ххьлолча дешлеx лаьца латтача декхарех, ниттa беседаш, докладаш яь. Укх деношка чаккхйоаккхоргйолаш я плана тlа харжархошта лаьрхlа белгалъяь хаттарийи жоппийн сайте. Къоаача харжархой собраш,- ништa кхьйола мероприятеш.

Харжархошта хьалхашка Коммунистически партеи Советски правительстваи мехка чухьехдоазол арахьарчен политиках лаьца, КПСС ЦК декабрьски (1969) Пленума итогех, «В. И. Ленина 100 шу дизарах» йолча КПСС ЦК Тезисех лаьца каст-каста политинформацеш ю, лекцеш еш лекторски группа членаша, политинформатораша. Къаьстта белгалбе боагlа шоашта тlабилла общественни болх дика лелабу агитатораш коммунисташ Адаев Аслудин, Албастов Ахмед, Салаев Султан, Дьякова Люба, ниттa кхыбараш. Каст-каста хул уж шоай харжархой болча.

З. СМИРНОВ, КПСС Ачхой-Мартана района инструктор.

НАХ ЧУЭЦА КИЙЧА Я

СССР Лаккхехьарча Совете хургдолча хоржамашта кийчо яра болх шерра баьржаб Сунженски районе.

Хlанзлехьа агитаторийн агитпунктай заведующейи шинъ семинар яьй КПСС райкомо. Хоржамашта кийчо еш де дезараш дlадовзийташ цига къамьлаш даьд КПСС Сунженски райкома хьалхарча секретара В. В. Варлашкина, пропагандеи агитацеи отдела заведующе М. Ф. Огневас. Хlаьта хоржамашта накъадолхаш харжархошта юкъе бе безача массово-политически балхах лаьца агитатораштa, политинформатораштa хьалхашка доклад яьй КПСС Сунженски райкома секретара С. С. Котиева.

Ткъаь ийс агитпункт вlашагlъеллай районе. Укх деношка уж кийчъеш, цар болх вlаштlехьбоахаш, де дезарий план белгальеш ба агитпунктай заведующеш, партийни организацеш.

Района агитпункташта юкъе беча балхаган уж кийчъяргеи диллача къаьстта белгала я Орджоникидзевская яхача станицерча культура Цlагlа вlашагlъелла № 1 йола агитпункт. Гаьнара хьежача а шьра бlаргагу агитпункте чувоаллача хьалтеха гойтара агитаце плакаташ. Царел совгlа агитпункта цlараштa юхе хьалтеха доккха шин пано да: цхьанне тlа В. И. Ленина барельефи йоллагl чу тlа Советски Союза Герби «14 июне Лаккхехьарча Совете хоржамаш» хул яха календари да.

Хоржама кампани дика вlаштlехьъяьккха дlайолаяра мел эша хьалаш вlаштlехьдаьхад агитпункта заведующе Орджоникидзевски сайрийнарчи юкъерча школа хьехархочо. А. А. Татаринцева. Укхаза да агитатораша даим дежурство а лелаеш хаттарий стол, керда литература, шахматаш, шашкаш, кхыйола истола тlара ловзараш. Агитпункта балха плана тlа белгалъяьча мероприятеех дукхагlъяраш накхьяьха баьннаб агитатораш. Десятидворкашка ухаш докладаш, беседаш еш хиннаб, хlаьта СССР хоржамех йола положени бахача наха дlайовзийтаб.

Дика новкъостал ду агитпункта болхлошта района «Знание» общества лектораша а. Партеи правительстваи политиках лаьца лекцеш еш цар харжархошта хьалхашка. Бахача наха юкъе беча массово - политически балха цар дика пайда эц КПСС ЦК декабрьски (1969 шера) Пленума материалех, юрта боахама промышленноста, транспорта болхлой КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо тlа белгалдаь декхараш кхоачашдара оарцагlосах.

Ниттa дика вlаштlехьбаьккхаб харжархошта юкъера массово-политически болх «Победа» колхоза клуберча Нестеровскерча агитпункташка а.

С. ШАДИЕВ.

В. И. Ленина 100 шу дизара сийна Грознерча автотракторни ремонтни завода коллектива юкъе яьржача яхье дукха хьалхалаттарам белгалбаьннаб. Царех ба укх сурта тlа шоана гуш бола слесарь - ремонтник Зеленский Владимири фрезеровщик Гребенников Петри.

Социалистически яхье хьаьстта дика толамаш дахарахи ремонт дика ярахи ахчан преми а луш РСФСР Минавтотранса дипломденнад слесара Зеленскена. Хlанз 1971 шера чотах къахьегаш ва из.

Дика къахьегарал совгlа предприяте общественни вахаре хьинаре даьэа лоац Владимира. Завкома бытови комиссе председатель ва из.

Дика боаз ший болх фрезеровщика Гребенникова Петра а! Хlанз шоллагlа професси — слесара говзал караерзаеш ва из. Цу хьакъехьа цунна дика новкъостал ду Зеленский Владимира. Каст-каста бlаргагу йиш я уж шинъ трактора тайп-тайпарча оагхалашка хьежаш боахкаш.

СУРТА ТlА: (аьрдехьара аьттехьа) слесарь Зеленский Владимири фрезеровщик Гребенников Петри трактора оагхалашка хьожаш ба.

И. Плиева сурт.

ЛАЗАРАХ ЦА КХЕРА ТХЬАМКА

Дlадийнача тхьамкех етта кхот йерц-гlоргlбола тамр (переноспороз) а тхьамкий мозаика яхе тхьамкий шакашта доккхий зенаш деш дола лазараш.

Массеки шу хьалхагlа Сухумски тхьамкий опытни станцерча селекционераша кьамаргlа Абхазе районированни яь доле сорташ цхьан австралийски тхьамкийца вlашагlъздара наькъаца хьакийтад кхераме лазараш унзаре доаца гибридаш «самсун-155», «самсун-417». Керда пачхьалкхан сорташ тохача станцешка тохе а массанехьа цхьатарра юртбоахама производствена юкъедакха могадь а да.

Опытни станцерча селекце лаборатории хьаьнийтад тхьамкий мозаикана дукхьалъотталуча етрепазунда хьача тайпах долча тхьамкий гибридни сорташ. Цу тайпах доле тхьамка шерра дlадуаш лелаеш да Турца а Юкъерчен Гаргарчен Малхбоален хlаьта Советски Союзе уж хьалхе Молдавен Кавказен.

Лев ГОЛЬДИНОВ, АПН корреспондент.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ПАРТЕ ВОДА БОЛХЛО

КПСС райкомь бюро арг1анара заседани яр. Парте муг1арашка керда б1ухий хьажбара дош эггара хьалхаг1а дуьйца оттадир.

Озаевна, къахьегамо шонкаш шьна кулгаш бухь т1ехьашка я дахка латтар из бюро членашта хьалхашка. Тахан цун вахаре эггара лоархIаметIа дола дош къасташ дар. Советски Союза Коммунистически парте членалла д1аэцарга а эцаргаш. Политически кийчон экзамен луш вар Абдул-Хьасан.

Цу денга из кийчлу дукха ха яр. Х1ьата Абдул-Хьасан партийни организаце заявлени д1аяла лоархIа из луш лелар.

Массеха шу хьалха дар из. Х1анз сапна дагадоаг1а из Паташевна. «Сельхозтехника» Шалдарча МРО коллектив Советий Iаьдала 50 шу дизара сийна торжествени есбране гулъелар. Массава дегаш г1оздаьнна, карагIдаьнначa толамашна в1ощч даьккъала вуьшш вар. ГIалвaха велаш вар Абдул-Хьасан а. Советий Iаьдала юбилей сийна яьржача социалистически яхье дика къахьегама толамаш даьккъдар цун механизатораша.

Цига юкхьанцарча партийни организаце секретарь т1аевра Паташевна. — Дукха за яр со хьоча къамаьл де безам болаш вола. Абдул-Хьасан, Iоховш ваI...

Парторган механизаторан юкъе воаца, цхьаб1ъкьде Абдул-Хьасани д1аьккхи диццургдоаца къамаьл хилар. КПСС членийн кандидаталла вахa кийчвала лоь хьона, аьлар цунга парторга. Х1ьата эша ноккъостал де дош а делар.

Кхы е шн шу нйшар Паташевна вай мехка дикаг1а бола миллионаш къахьегамхой бахача ноккъя вала чIоаг1о яра. Х1анз бюро хьалхашка латт из.

МРО юкхьанцарча партийни организаце секретарь Магомадов Iаббас анкета ешаш воал: дешарах, къамах, вахьнача моттигах, балхах, общественни балхах йоля дешеш Iоцагарьо. Бюро членех цхьанне общественни балхаца г1улакх долаш вий хьо вьле хаттар ду. — К1ира цкъа политинформаци ю из, — жоп лу Абдул-Хьасана.

Электроцеха мастер ва Паташев.

Дукха низ д1алу Паташевна къгирхошта юкъерча кхетама балла а. Иттанел совг1а квалификаци лакха йоля болхло кийчваьв цо ший цехе.

КПСС Уставах лаьца, х1анзарча политиках лаьца хаттараш тел Абдул-Хьасана. Х1ара хаттара доаца, дизза жоп лу цо.

Чоаг1а раьза ва секретарь. Иштта раьза ба цун ноккъостий а. Дег т1ара даькъала вуш цар из Коммунистически парте д1аэцарах, коммуниста ева ц1и лелие цо бокъо яккхарах.

Г. БЕРЕСТОВАЯ,
МРО технически инвентаризаце конкровацица.

ХЬАЛХАРА ЭКЗАМЕНАШ

Чаккдоалаш латт партийни дешара шу. Партийни организацеши пропагандисташ дешара итогаш е кийчлуш ба, коммунистийн парте бовцарйи идейно-теоретически боарам мел лакхбенаб хьажа г1ерт уж. Юртарча партийни комитеташа итогаш занятеш е сопадар укх шера апрели майн беташка.

Итогаш занятеш яра формаш тайп-тайпара а. Сунженски районна «Ассинский» совхоза марксистско-ленински философе семинарски группа пропагандиста В. Д. Корнеевэ парткома секретар М. Д. Исаевэн итогаш занятеш ергйа экзаменаш а эцаш. Х1ара вьлча дешаш бараша кIоаргаг1а а шенналаг1а а 1омаду предмет экзамен а зачет д1аяла еза хилча, зайлтиш массбаз а дахаг1а хул.

Деша заг1а верриге 20 саг лифектора кабинете гулбелар. Истола т1е доаржадь уллар философе керттера дешаш т1ааждь 20 билет.

Вилеташ хьа а кйдеш, хаттаранта жопаш дала кийчлора дешар дег1араш. Эггара хьалха экзамен дала волавелар коммунист К. И. Горшенин. Философе классовни овлак йола дош латт, йоах цо, философе къаьстта йолча классий дакхараши, де лерх1арашш, цар хьешташи хьаьвччаш хилараш. Цудухьа цу е йокх философски течене де г1ертараш де лерк1араши да ший класса хьаштан кхоачашдеара. Цудухьа йоах, Горшенина, буржуазе, из ерригача общества прогрессивни яхь а болеш феодализмаца къовсам лоттабеш кхиъача хана а цул т1ехьаг1а Iаьдал цо ба делла хьаб1оаг1ача хана а идеологи буржуазни общества хьашташ кхоачашдера бола хьехам хиннаб. Ше чулоттилета класса — пролетариата меттел, хьалха ший хиннача прогрессивни теорена а дукхьала йоал из.

Идеологически къовсам хиланаа барг1оаш хиларах дийцар комсомолка В. К. Гребенюка. Идеологически къовсам классовни къовсама форма я йоах цо. Буржуазни философи идеологи б1арича хьайийцае ший класса хоада идеш йоалургIолаш яц, цхьаккха сийрда перспективаш гучаЙоахаургьи цуна, ахаш д1ахо дуьш комсомолкас.

Вьшадаараш кхедача бригада бригадира Н. М. Стасенко дуьш буржуазни политикаца, шоай дешл д1ако де в ч1оаг1ле е г1ерташ кхеча мехкашка вахуле тьал а лоттаю, д1а а боаржаю буржуазни мироаларен, ахаш. Укх т1ехьерча хана социалистически мехкашта духьаларча буржуазни пропаганда къаьстта теркам т1абохийт цу мехкашка национализми дьше тешаш боаржобара.

Ерь экзамен д1алуча дахьа лоацеш хилар деша, баьг1а берригаш. Цар тайпа жопаш тайптойпара дар.

Дукхха а дукхаг1а болча деша баьг1араштa ха тоаьнвар латтарашта маьбаьг1х шерра доштиш жолаш дала.

Цхьаберашa кхетамдар философски терминаш, цудухьа цар тийнна жопаш лелара дар. Цхьабакъда юкъера дехараш кхоачашдир: деша баьг1араша лакхьвьр диалектически материализмах йоля шоай знанеш, яхара яленеш цхьадолча даькъе диалектически методаца йоашхар.

П. ХОРОШИЛОВ.

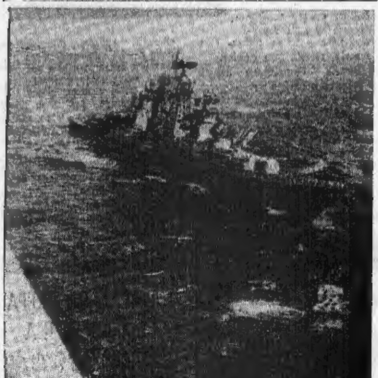

Ц1еча байракъа Тихоокеански флот.

СУРТА Т1А: Океана т1ара ки к1ал т1ехьа лела лодкашта духьалара кема.

Ю. Мурьнка сурт.

ТАСС фотохроника.

(Сурт даькккад капитана В. Мельчакова лекхача вертолета т1ара).

САДОАХАЧА ЮКЪМОТТИГА ЭЛЕКТРОННИ МОДЕЛЬ

Хьалий советски Iилмахоша. Из я организмаца датчикашка е1олла юхзаялийта, кнопкаш а доахкаш йола доккха к1опила. Керда прибор искусственно садоахийтача аппарата меттел лелаеш яц, цун керттера декхар — са чуьзараш арахийтарашк хилакза ярейоаца ритм оттаела. Кастта такха йолаергйолаш йола электронни устройство пайдана хила таралу естественно садоахача юкъмоттигa паралич хиннача хана, масала, лоалхьача, доккхо маькхьача т1ехьаг1а, клинически Iожал т1асенача хана.

(АПН).

«СЕРДАЛО»
2-г1а оаг1., 23 апрель, 1970 шу.

Грозненски химически комбинате вертхерчарех лоарк1аш а № 1-101 йола цех. Сперти полиэтилени арахецача № 7, № 108-110 йолча цехашта лаьрк1а бедал арахец цу цеха коллективо. Цун болх ритмично д1абхкарга хьежжа мара д1абаха йиш яц боах шин цеха бола а. Цу г1улакха хьаг1а бехкетоххаме болх ба ший рогаза пинний эксхаг1оачa аппаратчика А. С. Тоторова бер. Ший бехкег1а цкъа хьоэзам хилийтабац во балха т1а.

СУРТА Т1А: болх беш ва аппаратчик А. Тоторов.

С. Хугаева сурт.

Б1араш д1адог1

Ахархошта сенна бехкетоххаме да деноцl ткопа, хьу лелараште а. Г1аххьа хьунашка балхаш ду, гаьнаш д1аюв ха я ер.

Х1ана тхоий к1аллерча 400 гектар хулача бочача б1араштa кхы 120 гектара т1а уж д1аогIаш да тхо. Укх деношка 2000 га д1аег1ай. Ерриге а д1ае сазраш 20.000 га я.

Из бола бу ваха Джайрахьарча. Вознесеновскерча хьунашка. Къахьегаш 70 саг вa. Хьалхьале лелаю Косакова Зинаидас кулгалдеча бригада.

М. ХУТИЕВ,
Наьсаречa хьуна боахама директор.

Комбайн – к1ориг

Цун лакхал цхьан метрал к1ажлa совг1а да, б1оахал—лахь аха. Горнорудни промышленноста заказаг1а Малаховски экспериментальни заводе хьаьча цу комбайно - к1ориво сахьата 60 тонн порода йоакх. «К1ориг» иштта дика я д1анахоро а — цхьан минута 6—8 метр сика йода из.

Дукххача тайпара балхаш ду кердача комбайно: дукххача бочa механизмай ноккъосталцo г1оанаш хьоахк, хьаьхка порода юстара йоах д1а я хьода транспортни средствашта т1айотт.

(АПН).

10 МИЛЛИОН СОМ—КОЛХОЗХОЙ Д1АДИЛЛА УЛЛА АХЧА

Чалтырь яхача Юрта—Ростовски областа районни центре — бахача нахах х1ара хаоллаг1а волча сага сберегательни кассе уллиду ший ахча. Укх т1еххьарча цхьан шера д1аделла ухьа ахча барайтта процент дукхаг1а а хиннe, х1ана 10 миллион сомета д1аяхьачад. Ший ахча сберкассе улладеча х1ара сага юкъера лаьрх1ача 1200 сом кхоач.

Йоакха шш ... колхоз а цу юрта. Цар 30 эзар гектар гаргга лаьтте да, царна юкъе да 2412 ахархой ц1а. Ялат, бьшадоарии кхедара, хьайбай продукташ яхара специализаци яй боахамашта.

Д1адехаш дола ахча алсамдуал шинна а юртбоахача артела члений кхапеш лелхдолар балхан долаш. Колхозхой къахьегамах мах телаш цу боахамаша к1ара шера д1аухйт кхьа миллионага кхачалца ахча. Цул совг1а, льготни мьххэ колхозхошта д1асаьн ялат, бьшадаараш, кхьйола юртбоахама продукташ. Колхохоаша детсадашкаш яслешка мах боаш леладу артелий члений берш, х1ьата кхашнара балхаш доладенна чаьна колхозхошта мах боашш кхача тел. Цхьадолчa даькъе доходеш приусадебни участкашкара йоаг1а ахархошта, шоаш хьалклебаь сомь бьшадаараши колхозий рынкашка д1а а духкаш.

Доходаш лаккхьлерца цхьана тоалу колхозхой культурно-бытовой хьалаш а. Ахархой берригача делалех 90 процент гаргга бараш кердача ц1еношка беха хийшаб. Юрта бахача наькъе кхаь даьчьах шинне телевизораш, холодильникаш, барзкъаш дутта машинаш я, районерча 800 колхозхочун легковой машинаш я. Чалтырe хьалхьай культура Дворец, широкоэкранни кинотеатр, школа, йиъ столовни кафеш, тикаш, берий учреждениеш.

Петр ЯЩЕНКО,
АПН корреспондент.

ЦУНГАРА хьокхам ийбу

Малоя сталелитейни цехе Албиххаджиев Iабас ца вовзаш? Цахе меттел ерригача заводе а шерра д1ахезай цун ц1и. Цехе дикаг1а вола кокильщик-сборщик ва из. Ер пхийттлаг1а шу да шийх из ши йоаккхийтий Iабас хьавоаг1а.

Эггара хьалха сийна Iабас ва1ла дагадоаг1а сона. Х1ьтта цехе технологайла балха енайр со. Бакъонца балхах д1ашаьрьялалца болхлошта юкъе хила йийзар. Цхьа кокильни формана стержена хеп миштa т1ачIоаг1ъерзь ца ноши йоаййр со. Х1ьата сагата д1ахатта ваьь а хетар.

— Аьшкаьргаша д1ат1ачIоаг1ье Iа, — аьлар сона юкъе сецача юкъерча дег1арча, шера белаж йолча болхлочо. Из аттеи пайданен г1улакх хинвадар, х1ьата цо хьанача тайпара чакх а даьккхар. Ц1аьхха балхах чуйнча баркал ала йицъенар со. Т1ехьаг1а формовщикашка хьаттер аз.

— Iабас вовзий хьона? — пенбаьлар уж. — Ерригача цехо ц1и йоаккхаш болхло ма вий воа. Албихаджиев. Из бакъхиннадар. Ш1аккха д1и ца вовзийни цеха сийлен Доска т1а доал Iабасе сурт. Цеха художественни самодеятельности каст-каста уттадечa концерташка частушкашка хьехабу Iабас.

Цхьаволa саг хоастаяча бочавьле «сол яха воал. Цхьабакъда, Iабас царех вац. Ше дика болхло ва, аьппа, собране я хьмчаха а хоастачча (иза духа х1ема дийна ахчар» яхаш хьажьюкъе шод бу цо. Цхьабакъда, хувна ца луш, массаза сабаре, памалца, безаме йолаш хьавоаг1а вов. Албихаджиев. Х1ьата болх-м шийла дикаг1а яхь цхьаьккхача байташ.

Iабаса къахьета участок цехе хьалаг1чарех а. Цхьабакъда, ший ц1и енна духхашам пуьйш ва. Цига болх беш вар йиe болаш, кадай, х1ама дика зуьш хила везa, х1ана аьтто еза х1ама т1акхетар кхераш лоравала везаш моттиг я из. Еза болатен чоаш х1ама хьал а ийеш цехе д1а-юха кхуьж автоматически кран. Уж кранах д1атувс Iабаса. Т1аккха брак яраш йоацараш къахьстие хе я ма деанй. Из ерригa д1адахьча кокильни участке бяшыха я, х1ьата аьхка ле хала я. Из б1оахал. Цхьабакъда, цигара д1а ца вала-м Iабас фуххa дарг доаш ве. Иштта ший балха моттиг еваш, производствах дог лоаеш дола веза лiарвар.

Балха моттиг хувцалуш хилча болх хьа1ан, т1аккха цунга хьежжа мара къахьегама оасарле а лакх йиича лу. Х1анз аз беш бола болх хала човихания ба. Керда хьийцано массеха бутт бойккхаргбар из лерттiа хьа ца булуш, — йоах вов. Албихаджиева.

Дика зем болча. Йоккха опыт йолча цо кхычерол хьалхаг1а гучайоах брак йола стержеш, молаг1а сатхал кийчыш т1ааттт лелара бахьан йох. Красновкхашта юкъе эггара хьалха пхе шера план кхочашьеь а бьшна 1971 шера четах къахьеташ ва Iабас. Города заводашкара, кхычахьара экскурсанташ, кхьйола нах ух тха цехе. Iабаса болх беча моттиге юхакхт молаг1а я. Белах чуййнна хоаллача Iабаса цхьанккха а зеш. Кадай лех цун кулгаш, итт сагa меттахьа йоаккхалург1оаца еаЙ хьшка х1амаш цо ше хьалъайеш санна хет. Ший а ший ноккъостий а къахьегам аттача бакккхара дукха уйлаш ю Iабаса. Дешй балла т1а кердадар лох цо. Цо наьча предложенех кастта ааьрхх1а план кийчъергйолаш я. Цул т1ехьаг1а кокилашта баллина аттег1е, дикаг1а юлургья. Цехе эггара хьалха коммунистически къахьегама ударник яха ц1и цунна ейшай. Х1ьата цун сий цо лакха а лоаттаду. Иштта д1ахьу ленински къахьегама вахта кохчехо Албихаджиев Iабаса. Ший вахаре эггара дезаг1дола ц1ей лоарх1ача баьнча юбилейна къахьоаг1аш 22 апрель хьат1акхочаш коммунистически субботникашка 16 сахьтеш духхьал кховча материалех шин дийнахьа болх баьб Iабаса. КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК г1учаннара письмо дийшачул т1ехьаг1а балха хьова дикаг1а пейда эцара, керда резерваш гучаяхаран д1аман кхомбарах къаьстта теркам т1абохийт Iабаса. Цигача а хьалха йиза г1ерт из. Иштта ба массеснна хьокхам тохаш хьавоаг1ача вов Албихаджиева къахьегама дош.

А. КОНОПЛЕВА,
«Красный молот» заводаа болат доаладеча цеха технолог.

В. И. ЛЕНИН—СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦЕ МАШАРЕ ДОАЦАЧЕИ МАШАРЕЧЕИ НАЬКЪАХ

Капитализма объективни диалектика хьагучаьккхай К. Марксей Ф. Энгельсей, хьахьеккай цун Iаламате к1оарга в1ашдухьалехаш. Цар иштта хьахьеккад, капитализма доаонел чухьа уж в1ашдухьалеваш д1айоахалургйоацалга, уж д1аяхаро тешшаме капиталистически общество д1аяккхаргеи керда, социалистически общество хьаьргеи кхоачаергволга. Iилмай коммунизмая лард елляраша кхьхьеккхай истоpe капитализм д1аякхха оттаьь класс я — пролетариат, капитализм д1айоаккхаргйола гepз а — социалистически революци.

Марксизмена ... дерригача дуьнен т1а доал кеш капитализм йолча замаланьь бахьаб, цудухьа, кхетадеш да, социалистически революци цар эггара хьалха низаг1а, вешта аьлча герза низаца, буржуазе Iаьдал д1апоаккхийта лаьрх1а хилар. Алаха «низаца буржуази д1аякккхача» мара могаргаш боллахй классе ше корта йоаккхарга в1ашт1ехьдаккха, яхаш яздаьд К. Марксей, Ф. Энгельсей «Коммунистически парте Манифеста» т1а.

Цхьабакъда, алхха низ т1абехьан мара цкъ никь бац яьхадиц Марксей Энгельсей. Б1аь шу совг1а ха кьалхаг1а я т1ехьа «Машара наькъаца д1аякккха йиш йий частни доалахье?» аьнна даьча хаттара Энгельса жоп деннад: «Иштта хуле ле могаргдолаш дар, х1ьата, коммунисташ, бахьаьр аьлча, цунна духьале е г1ортаргбараштa юкъе эггара т1ехьа я хургбар» (Соч., т. 4, оаг1. 331).

В. И. Ленина, социалистически революци чакхъяккхара хьалда средствах дола дош къоастадарца лаьца диалектически никь белгал а боаккхаш, яздаьд: «Маркса ший — ... социалистически революце деятелий а — кулгаш д1акхадеш переворота формий, приемий, способий хьакъехьа, цу хана мел дукха керда проблемаш хьалаашка оттаргья. переворот йоллаеннача т1ехьаг1а деррига хьал мишта хувцалургда, переворот йолаеннача т1ехьаг1а из мел каст-кастен ч1оаг1ен хувцалургда геттара дика хета а деш» (Соч. бизза гуллам, т. 43, оаг1. 214).

1

Социалистически революци яра низен машарен наькъех дола дош Ленина балхашка д1ахо массе оаг1онахьарей к1оарген дег1адоаладаь. Вай дезала юкъе, белгалдаьхад Ленина, наха низаш т1аловттадара моттиг яц. Болхлой класс — вай хана эггара гуманнег1а, эггара бакъахьара класс. Адамий культурана карег1аьнинараш хьаллацеи дебаден, производительни низаш деглaараш бoарам айда, вай планетера керттера рузкъа — нах, къахьегамхой — лоpоде г1ерт из. Цудухьа машара наькъаца ше доале оттар, социалистически революци машара наькъаца дег1аахар лов боллалой класса, къахьегача адамашта. Цу тайпарча наькъо шоай метта лоаттадерг1а Iаламате дукха материальни рузкъаш, дукха адамаш, х1ьата цудухьа, яздаьд Ленина, из «эггара к1езигаг1а зенне» я «хьалкъа эггара аттаг1а, эггара г1ойлелла» а я.

Цхьабакъда, социализмага долла наькъаш хоржилга къаьсттачa наха из ларах тийша е доацаш, эггара хьалха классовни низий объективни соотношенех, буржуазе духьале яра боарамах, кхала из кийча хиларах тийша да. Ленина яздаьд, «буржуазе машараг1а хеза теpлу Iаьдал, нагахь санна духьале ярах ший х1ама хургдоацилгах цун дог тийша делеи шоай корта меттахьа дитар цо г1ойленаг1а лаьрх1адалие» (т. 30, оаг1. 122). Цхьабакъда, из иштта яла терлац, нагахь санна болхлой классей къовсамга г1оллерча цун цхьоаг1онхойн низаш буржуазе низел т1ех хуле мара. Болхлой класса низашш дуккха я т1ехдолча къалашке мара эхааькъал цу йоаг1арг1олаш», ш1ий ца мохкадеш Iаьдал хеиаргдолаш яц буржуази.

Вож долча хьалашка машар т1ехь лалургьац буржуазе пролетариата, х1ьата эггара хоадамболашаг1а йолча хана гepз бе а делла ший автгоний, шийн доале гa даккха я оттаргья. Т1аккха низа духьала герза низ баккхар мара кхы де х1ама дисац болхлой класса. Цудухьа из массеза а хийча хиле еза герза низаца т1аена буржуази юкатоха, ший бокъонаш бахьан долеш гepз бе а делла къовсам болабе. «Реакционни классаш, — яздаьд Ленина, — эггара хьалха шоаш йоалу массеза а низа т1аккхехьа, граждански т1ом бе, «гебаг1а мара кхы къамаьл да-е дииз...

Х1ьата цкъа цу тайпара хьал этта даькинадале, карарча хана политически порядкаца керттер белгала гебаг1а бале, восстани низе яргйоаца а т1ехьатетта йиш йоацача а яьпналепе—т1аккха конституционни иллюзеехн парламентаризмерча школьни упражненеехи духхьал революцие буржуазе бнь тийша болх къайлаккхахьер, хул ...» (т. 41, оаг1. 375).

Дерригача дуьнен т1а доал деран капиталистически порядкаш йолча хьалашка революционни низ т1абахьар социалистически революци яра керттера средство хилар бакъ а деш, Ленина алхха низ т1абехьара деша т1а социальдаш г1улакх, пролетариато ший политически доал хьадаккхара алхха ше цаI мара кхы йоаца средство лаьрх1аяц цунах»... Революционни низ т1абехьар, — аьлад Ленина, революце опыт в1ашаг1а я тохаш, — низа яргйоацаши законийн йола революце прием лоарх1адуш яр алхха из дег1аахара белгаларча хапашка, алхха белгаларен къаьстта хьалаш хийча цу т1а а цу революце дукхка а к1оарг1а йола массазара свойствой из котьюерг1ола хьали пролетарски массаш цхьан барташ в1ашаг1охилга, къахьегамхой цхьан барташ в1ашаг1тохилга хиннеи долаши долча хана» (т. 36, оаг1. 74).

Цхьадолча хьалашка низ т1ахьолга, граждански т1ом белгадайта даргадоаши пайдане г1улакх да. х1ьата цхьадолча хьалашка пайдане х1ама лолургдац царга. Хоадамболлаш долча, белгаларча хьалашка хьежжа, Ленина революци дег1аахара х1ара исторически этапе бакъ е деш хьахьийккхад капитализмаца лоаттабеча къовсама цкъа низен т1аккха машарен наькъаш а средствашa а, пролетариата диктатура хьаккхара наькъаши средствашa юкъе ца яхаза яр ца хилар. Уж шаккке а никь организацеши, пландатарбелга могаддахо, хьалашка хьежжа царех цкъа цаl т1аккха вожи хоадамбеш болчарех а хиле д1аотташ хилар цу пхьан хинна белгал я доахаш. Вокх тайпара бар нурамаг1а аьлаш маlан долаш дег1аахара хоадамбеча лоарх1аме боачаш болча мeтте.

2.

1905—1907 шерашка хьайра Россе революци — империализма заман чухь эггара хьалхара халкъа революце. Ший чуловцамга диллача буржуазни революци яр из, цхьабакъда, цунна кулгалдьр пролетариат яр, цудухьа пролетарски, социалистически революцега яла езаш яр из. Эрсий царизмаина духьала лоаттабаь къовсам цунца цхьана империализмана духьала лоаттабаь къовсам а, юххьанца пролетаьртен ахархойн революционно - демократически диктатура а х1ьата цул т1ехьаг1а пролетарски диктатура а бахьан долаш лоаттабаь къовсам бар. Бахача наха юкъера ах пролетарашка дола ззамаш шийх хьа а теха, ахаркойн кагий буржуазии б1убенна ца хилар д1а а даьнкха, буржуазе духьале низаца кагье а цу тайпара социалистически переворот е а езаш яр пролетариат.

Чуловцамга диллача буржуазни хьина из революци царизмаиe буржуазенен духьала лоаттабьча къовсама средствашка диллача пролетарски яр. «Партизански т1ом» яхача балх т1а Ленина хьахьекхад цу революцера пролетариата къовсама средствaш дукххача тайпара хилар. Царех а болхлой экономически стачкаш а, ерригроссийски политически стачке а, царех бо машаре, парламентски къовсам а, герз кара а кйца яь восстани а. Цхьабакъда, керттера, хоадамбеш йола средство хиннай герз кара а кйца лоаттабе къовсам, т1алатта общественни порядкаш низаг1а Iоккхсар.

Х1ьата цига низ пролетариата революционни къовсама керттера средство санна юкъебьнна хилара керттера маlан да, эггара хьалхха, кхара герз доацаш болча дуккхача маьршача гражданашта тонаш т1а а етташ, самодержавеше халкъа духьала граждански т1ом болабаь хилар.

Цо ший низа, погромий, ахкача оакхарой, нах 1ехабара машина беррига йиа халкъа духьала беpдаб. 9 январе маьршача демонстрацена топаш йиттар, халкъа ц1ий гоатолаш Iо в долацолийташ, ц1ий мехкаде Iоьжа сотнеш араьхар. Лоаца аьлча, самодержавии ше яр низаш лара лоаргге пролетарски болама практически лозунг даьь, из ше яр болхлой классага восстани , яьойтар, х1ьата цудухьа самодержавенен лаллкъан юкъе машар кулгаш в1аллa къамаьл де я хьашт дацар. «...Царизмо герза низаца еш йола духьале герз бе доалллача кулгаца кагеш тoIеса эза», — яхад Ленина (т. 10, оаг1. 313). Цу хьехамга кьежжа РСДРП III-ча съезде парте эггара керттерчен сатот1ечен лайхарех цаl лаьрх1ар герз кара а кйца восстани яра наькъаца самодержавеца юкъерчал доацаш къовсам лоаттабара пролетариат в1аштIехьйоаккхаргах.

Герз кара а кйца къовсам лоаттабанза барг ца хиларах уж лакхе доаладаь Ленина хьахьемаш социалистически революци машара, белгала аьлча, парламентски наькъаца дег1аахара тоpонаш цо цхьаккха т1а ца эцаш хилара члеIаи долаш-м дац? А, цар иштта маlан дац. Ленина дийх1ад, белгаларча хьалашка парламент а къахькара капиталистически общество йохаро кердача революционни общественни низий герз хинна д1аогта таслуш хилар. Цхьабакъда, из торо чийсъара бахьаьнаш геттара к1езига лаьрх1ад цо, х1ьата пу ханарча Россега доллача в1алла ниуаьлургйоацаш лаьрх1ай из. «...Парламентски г1улакхаш в1алла эшаш дац, цу т1е а цар къаьстта к1езига тардала метта дерх1 кердача общественни низо къьнара законаш д1адоаладеза» (т. 19, оаг1. 79).

Социалистически революци парламентски наькъаца дег1аахар тарлу, Ленина яьлхочa, нагахь санна, онкъа-дале, «буржуазни революци чакхъяллалца д1аяхьарах дола дош дек исторически порядка т1ара объективни хьалаши д1адаьккхадалех а шоалаг1а-дале, «парламентски строй буржуазе деча доала бокъонца керттера формех социальни къовсама керттера арени хинна д1аэтталеe» а... (т. 12, оаг1. 330).

Лакхе белгаллаь хьалаш хинна дий т1аккха цу ханарча Россе? А, хиннадац. Буржуазни эггалонаш х1ьата з кхоачаш хинна йолга гаьна яр. Мел яле е цхьан кога т1а яьнна, массане а къовбадъяь т1иййе, бокъонца парламентски режим йолаш хиларах в1алла къамаьл хила а дег1аоац. Бахьа, парламент санна йола цкъа к1анн-м яр Россе — Пачхьалкхен дума яхаш, цхьабакъда, из цхьаккха бокъо йолаш яцар. Царизма Iаьржача сотнешкьара низаш дешаш г1елла яхьаш яр. К1езигдукхa а ше яхар ца даьлуй т1ехьаг1а цо д1аехеш е яр. Кхетадеш да, цу хьалашка парламентски наькъага тешшаме доглахa в1алла йиш йоацаш хинна хилар.

Т1алатта кризис машара наькъане д1айоаккхалургйоаш яцар Россе, цудухьа Ленина д1адийхад парламентасизмага доаха доглутилга е х1ьата Россе машара, парламентски наькъаца дег1аахулара деш дола т1ехьехамаш болхлой класси дерригача халкъен хьашташ доахар санна лоарх1илга а. Цу хьалашка, яхад Ленина, машара идилле делаьга из лергa аьлча революци греческие календашка кхачалца т1ехьаякхара ма1ан долаш да, х1ьата цудухьа цо пролетариат т1ахьийяй герз кара а кйца, самодержавенен буржуазенен духьала юкъерчал доацаш къовсам болабара.

3.

Геттара кхыча тайпара хьал эттар Россе 1917 шера Февральски буржуазно - демократически революци яьлинчул т1ехьаг1а. Хоьш да, моллаг1а тайпарча а революце кхьмоттигера дош — пачхьалкхен Iаьдалах дола дош — цу революце лерраг1а доаладаьш, юхаьмачахьа долаш къоастадьь хилар. Из революци ший тайпара хилар сенах латтар аьлча, аьхад Ленина, из латтар, цо шн Iаьдал хилийта хиларах — буржуазни диктатураней цун органа — Ханна йолча правительства-

ДУКХАГIА ХУРГБА ПАЙДА

Дlададача шера, тха кхаш лаладерашца хlара гектара тlера 18,5 центнер кlа дехкар дакхалехкенга. Иштта дика хьуналлир хьажкlаш а. Хlьата хьалха даттача Ломалиев Iаьлас кулгалдеча звенос хlара гектара тlера 38 центнерга кхаччалца кхеййир хьажкlаш. Гектара дика кхьхийтадар тха механизаторашна дахьара бала диллача а. Цар хьинарах торо хилар 34280 центнер силос, 3150 центнер йол Iалашье. Растениеводства кхьахьегамхоша цу тайпанра тешаме доккьара бала йоллараx тха торо хилар дlададача шера дачхахьалкхенга хьайбай продуктан йоххара план кхочашъе. Хlьата тха хьалха даттача дояркаша Ахмедова Ияс, Джамалдинова Аманат шоаш лелаеча доахах хlаранегара юкъера дешрхlача 10—12 килограмм шура йоахк хийнахьа буси. Цу тайпана толамаш дакха торо хуй цар хlара дешна деттаке лоттача доахана силос, йол, концентраташ теларах сонгIа кхы а алат лоттадарах.

Цхьабакъда, производственни толамаш дуккача бокхача лоархlаме да кхьхьегама дисциплина лакха лоаттаяр. Цудухьа тха колхоза правлене бокхх теркам тlабохийт колхозхой коммунистически сакхетам лакха болаш кхетабара. Цу хьакъехьа дукха дика гlулакхаш нанагIадьнидах тхона. Из къьгта хьахьокх укх тlехьарча хана къахьегама дисциплина талхара моттигаш геттара хlезига нийслуш хилаpо.

Белгалде деза къахьегамхой кхетам лакхбара цар культурно салоIарен бытовой хьалаш лlаштlехьлахер иштта лоархlаме хилар а. Цу къайкехьа а дукха даьй тха колхозе. Хьайбаш лелаеча ферма укх шера цlе углахок хьайийлай. Белхах мукъа болча хана культурно салоIара мел дига хьалаш да цу чу: телевизор, газеташ, журналаш, кх. дl. Цул сонгIа, хьайбаш лелаеча ферманна доагаш къахьегамхошта чуIе керда цlенош кьалдаьд. Из а деррига дац. Сарахьа, е белхах мукъа болча ханашка шоай мукъа ха сакъердаме дlоахьа йиш я юрта культура цlагIа. Библиотеке. Хlьата къахьегаш болча кагийча нахан мехькарашteн хьарxlа хьийнлай спортийнара площадка. Хlанн колхоза чотах юрта хьалъеш латт бапи, парикмахерски, дукха ха йоацаш эксплуатаце дlаехийй керда хьалхь столовя.

Хьалха дlаккхача шерашка тха юрта бакха мах дукха укар кхыча-ба бахаш да. Цудухьа колхоза правлене лаьрхlар юртарта беррига мах бе болх бола. Из дош къоастие торо хилийтар колхозе хьалъьна сомн баьцаздараш такхдоахача цехо. Цу чу бахх беш во бlаь гаг. Цу гlулакхо торо хилийтор цкъа дале мах бахкаца Iалашбен хlьата колхозо хула пайда лакхбен. Колхозо я 125 гектар сомий бен. Цу тlера чубахьа сом дукха талхар хьалхо, хlьата бисар лоадам боацача маьхах бохка, безаш хулар. Хlанн тхоай сомий бешамашкара хьуркьам меттел кхычахьара ийбер а чакхбакхха торо я тха.

Дика хиниад тха толамаш хьалха дlахкача шерашка. Кхы а дукагIа хилийта гlерт тхо уж укх юбилейни шера. Колхозерча 1772 гектар оадалй дlача наьттах бархl бlаьние тlа гуравьа кlа дlадийнал бaxa. Кlиал кlанварча хьало тешам болийт хlара гектара тlера, социалистически лекхаранаха хьежжа, 19 центнер кланет хиийха торо хургхиларах. Шекара своилаш кьамкlаша дlаьоргlьола лаьттa а дика кийдаьд: цш вэар ешш органически удобренеш ехкай цу кхаяка. Хlана дlас йолаьй уж культураш. Царна гlулакх деш я дикагIа бола механизаторaш херте латта механизированни звеньяш. Хьажкlаш кьоераша дош лелаед хlара гектара тlара 30 центнер аьнка, хlьата шекарь свекла кхераш — 260 центнер. Уж дакхараш кхоачашдулургдолаш да.

Бокхха пайда хул колхоза хlара шера тхьамки лелаларах а. Цудухьа, дlадахача шера 10 гектара тlа мара ца хиина тхьамкэ, укх шера 15 гектара тlа дуергал еxа. Цу гlулакха мел оша кийчо яь. Рассада парникашка хьахулаш йоагIа. Тхьамка лeладераша дош делвад хlара гектара тlара цхьайтта центнерах сонгIа тхьамка даккха. Укх шера дlададача шерарчул дикагIа къахьегама толамаш дахара льта кийчолаша хьахьокх, хьалхашка латта лелар кхоачашде торо хургйолга.

Д. МАСАЕВ,
Шаьла района XX-ча партсъезда цlерагlча колхоза партнимо секретарь.

ОАКХАРИЙ — ЭКРАНА ТIА

Александр Згуриди — СССР-е эггара «Iоагlагlа» гlорбаькнача режиссерах - документалистех цаl. Кхаьгтта цlоагlа уlла тlайохийташ ва Iалама хозленашта. «Лесная симфония», «Заколдованные острова» яха Згуриде фильмаша массехк цу доакхар экрана тlара Iо ца доалаш, цудухьа цхьаггара хозахеташ кьожар цара бокххаlбола а эггара аlамагIа бода а зрителаш.

Згуриди Александре цу цlа хозача фильмашта вежарий Васильевгlар премн еннй, хlьата цул а хьалхагIа — 1965 шера — «Зачарованные острова» яхача картинана Венециански кинофестивале документальни фильмай раздела хьалхара приз еннай.

«Черная гора» яха Згуриди Александра керда фильм а ишта лаайбаех лаьца да, цхьабакъда, хlана экрана тlа доахараш Инде джунглейх шоай цlа а баь лелараш да. Картинана дарде йиллай художественни произведени — индийски писателя А. Хаджи Абоса дуацар. Из цхьака архезарда Московски киностудея Инде берий фильмай Обществаи.

(АПН).

ДАГЕСТАНСКИ АССР. Махачкала форда йиста хьайийллай «Каспий» яха керда гостиница. Пун номерашка оттаяьр хlоувзоа мебель я. Гостинице я кафе, бар, салоIа холлаш, читальни зал.
СУРТА ТIА: «Каспий» яха гостиница, цун цхьан номере.

Р. Дика сурт.
ТАСС фотохроника.

УнахцIеналеи къонахчалеи хьажар

Кагирхошта тlема - патриотически кхетам балара гlулакх тоадара, массови физкультурно - спортивни болам дlахо деглабаьлабара ВЛКСМ ЦК ВЦСПС, СССР Министрий Советерча физически культуран спортен гlулакхашта йолча Комитетацеи ДОСААФ ЦК-аьеи цхьана дlадоладу шхьанцарча комсомольски организацеий спортивни обороно - массови балха Ерригсоюзни хьажар а комсомольцийн кагирхойн физически, тlема-технически кийчонах йола экзамен а.

Хьажарон экзамехон лерхl, «ВЛКСМ 50 шу дизарахи кагирхошта коммунистически кхетам балара дехкарехи» болча КПСС ЦК соцамгеи «Массова а тlема гlулакх де дехкарийла хиларх» долча Законаген хьежжа социалистически Даймохк лораде кагирхой кийчбеча, физически унахцlена йола къона тlехье хьалкхеча юкъе комсомоло профсоюзашца, физкультурни организацешца, ДОСААФ комитеташца, эскара доакъойн соединенейн политорганашца цхьана хьинаре дакъа лоацилга.

Физически тlема - технически кийчон даькъера комсомольцийн кагирхойн хьажари экзамеш В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хетаду.

Кхаь этапагIа чакхдоакха спортивни обороно - массовни балха хьажар:

Хьалхара этап 1970 шера мае чакхйоалл. Цо лерхl: спортивни оборонно - массовни балха Ерригсоюзни хьажара а физически тlема - технически кийчон даькъерча экзамена а маlанхи дехкарехи комсомольцаши кагирхойн дlакхетабеш царна юкъе шерра хьехама болх белга, ВЛКСМ хlара член, кагий нахи мехкарийн ДСО, ДОСААФ мугlараштa юкъеоаилга; тренераш - общественникаш, спорта судахой спортивни тlема-технически кружокий, клубий, объединеней кулгалхой, тlема хьисапера походаш лlаштlехьйоахараш кийчбелга, комсомольцаши кагирхойн спортивни секцешка, тlема - технически кружокашка, граждански оборона курсашка хан-ханнахьа хулача занятешта ма могга дукхагIа юкъеоалга;

ШоллагIча этапе чулоац 1970 шера маьра дена июне кхачалца йола юкъ. Цо лерхl; йоагlйоагlача нормативегIа физически тlема - технически кийчон гlулакхха кагийча нахагарен мехкарашкарен экзамеш эцилга.

КхоалагIча этапа юкъебоагIа 1970 шера июли августи шин бутт. Цо лерхl: районни городской комсомольцийн кагирхойн обороно - спортивни цlейш чакхдоахилга, спартакиадаш, слеташ елга.

Итогаш еча хана эггара дикагIа лоархlаргья спортивни обороно-массовни болх беча хана чулоацам болашагlен дакагlен болх баь а дукхагIа болча комсомольцашен кагирхошен физически тlема-технически кийчон экзамен дlадулга профсоюзни, физкультурни, досаафовски организацешца цхьана Iалашъяь а йола комсомольски организацеш.

Вай республикерча комсомольцашен кагирхошен хьинаре дакъа лоац спортивни обороно - массовни балха хьажаре.

Старопромысловски, Заводской, Ачхой - Мартана, Навсарен районий кагийча нахен мехкарашен спортивни яхьаш уттаю хьажара программига хьежжа, тlема - технически специальностaш Iомаю, тоххамах хьалххагIе а чакхйоала кийчлу уж, кагирхой физически кийчон, тlема - технически эланей, тlема гlулакхий говзалий бoрам меллаб ха йиш хургйолаш.

Хьажар дика дlадода «Электроприбор» яхача завода а «Старогрозвефть» НПУ буруа деттача контора а кагийча нахан мехкарашен юкъе. Цига шоай хьиналхьа белгалбаьхаб тlема-технически специальностaш йоацаш бола кагий нахи мехкарийи, кашпахьа оттаьй хьажар чакхдаккхара программе, спорта тайпашка хьежжа инструкторaши судахойи кийбу, спортивни яхьаш уттаю.

Хьажарен экзаменен хьалхара этап белгалйоал моттигашка шерра организаторски хьехамен болх беш хиларе.

Хоадамболлаш йола мероприятеш белгальяра цхьана бюро заседанеш, пленумаш, активаш хиннай Сунжевски, Ачхой - Мартана Навсарен, Заводской, Ленински, кхыча районашка. Массе а метте лlаштагlьехкай хьажари экзамени чакхьяккхара гlулакх делайергалаш йола оргкомитеташи штабеши.

Хьажара мероприятеш чакхьяхара гlулакха дика опыт йолаш я ВЛКСМ Сунженски, Старопромысловски, кхьйола райкомаш. Масала, ВЛКСМ Старопромысловски райкомо ДОСААФ комитетаца, физкультуран спортен комитетаца цхьана шоай ханнахьа семинараш яьй юххьанцарча комсомольски организацей секретарашца, физоргашца, ДОСААФ юххьанцарча организацей председателашца. Цу районерча XIX-ча партсъезда цlерагlча колхоза, Орджоникидзевски юкъерча школа, «Сунжанефть» НПУ комсомольски организацешка хlанзле а турпоходаш, топаш кхуасаре, кроссаш кагийча нахен мехкарийн нормативаш оттаяьй. Хьажарна бухзабенна бола беррига болх укхаза бокъонца планагIа нийсбаь лlаштlехьбаьккхаб. Белгалъь мероприятеш практически чакхйоахаш я.

Хьажара деххар — 14 шерагара 28 шерага кхаччалца ха яьнна хlара эlамига сагн йоlя физически культуреи спорти лелайра тlадерзадер, бехктокхам лакха болаш хулга хlара комсомольски организацегара, ерригача комсомольски активагара хьадехар.

Хьажар чакхдаккхара гlулакха Гудермесски, Урус - Мартана, Надтеречни районий комсомольски, спортивни, досаафовски организацеша баьча балхага хьежаб республикански комиссе аргlанарча заседане. Цу районий комсомольски, спортивни организацей кулгалхошта критика йир из лоархlаме гlулакх лlаштlехьдаккхара даькъе доккхий кхоачамбоацераш хилар бахьна долаш. Цу районашка хьажар чакхдаккхара хьалхара бехктокхаме барашe хlана я чlоагlа мело ю, менгъа хьуоз, хьажара программага хьежжа шоай бе безаш бола болх бац.

Физически культуранa тlакхуваш хургболаш хьалхебанза баргбаш кагирхой, вай хана хlара дешна лeладанза даргдоаца гlулакх а дагь дlаоттае еза спорт.

Ерригача юххьанцарен организацешка хьажара дахькьера шиш моттиг, шиш лекхар бокъонца кхетадеш хила деза хlара комсомолец. Цудухьа укказа биэза шоай болх дlаболабе беза предприятешка, колхозашка, совхозашка, вузашка, школашка хьажара гlулакха вlашагlьеххача организацеш ни комитетaшa.

Хьажари экзамени йолча хана комсомоло райкомаша, горкомаша, профсоюзий йоагI - йоагIача комитеташен советашен, физически культураи спортен гlулакхашта йолча ДОСААФ комитеташа хоадамболлаш дола новкъостал де деза юххьанцарча комсомольски организацешта, физкультура коллективашта, царна юкъе вlашии проверкаш елга, опыт дlаюха эцилга, дагаволарги вlаштlехьдакхе деза, царна хилаза даргдоаца ехча хьожалара, помещенеш, инструкторски кадраш вlара йоахко е эза, цу цхьан дакха эскара доакъошоен военкоматашен, халкъа образоване, культура организацешца айхха бувзам а лоаттабеш.

Хьажара хуогаш 1970 шера 1-гIа сентябрь хьатlакхачалеха е еза. Хьажарен экзаменеи итогаш итогаш елга дезаш де деза сайренашка, дукхача наьха тlемапатриотически спортивни цlейшка, слеташка.

ДикагIа лоархlаргья профсоюзни, физкультурни, досаафовски организацешца цхьана хьажар долча хана чулоацам дика болаш лорттlен болх баь а физически тlема - технически кийчон экзамен дукхагIа болча комсомольцашен кагирхошен дlалулга Iалашдаь комсомольски организацеш.

Низен къонахчален хьажар кхуиш йоагIа тlехье физически унахцlена йолаш хьалкхелга дlахо тоадара а кагий нахи мехкарийн къахьегамаш Даьхен обороналена кийчбара а лерд хиннa дlаотта деза.

О. МЯКИЕВ,
ВЛКСМ обкома секретарь.

...ней лаьле хьахилар болхлой, салтхий, кхархой Советашка гlоллара болхлойи ахархойи революционно-демократически диктатура я.

Гlорьаьинача Апрельски тезисашка Ленина хьагучадьиккхад шиш Iаьдала классови маlан. Советий республика хьаяиза пpг да хилар хьахьеккхад, хlана вьлча царех лаьрхlай цо Россерча хьалашца эггара дикагIа тарлуш йола пролетариатa диктатура форма. Халкъа Iаьдала органаш хинай Советаш, уж халкъо шоаш хьахкоаьа а цо хьаллоакаш а хиннай, хlьата цудухьа царна болхлой классеи цуи марксистски партеи оаrlонгахьара кулгалдеш хилча, буржуазно - демократически революци социалистическачунга йоалача юкъагlа хьалдаза лоархlаме хила йиш йолаш яр уж. Духхьа Советех хийттай Ленина революци мяшаре дегlаккхулара новкъостал де тарлуш йола средство, хlьата цудухьа оттадьд парте, Ленина «Деррига Iаьдал Советашта!» яха лозунг. «Из дао 27-ча февралера дена 4-ча июле кхачалца хила йиш йолаш хlьата, бакъдар аьлча, дукхагlа кьаьтлолаша хинна революци машаре деглахара лозунг...» — яьаьдл Ленина. «Цу тайпара никъ эггара хlезнагlа хало тlакхоачаш бар, цудухьа из бахьан долаш эггара хьинарегlа къовсам лоаттабе безаш бар» (т. 34, оагl. 11-гlеи 12-гlеи).

Хlана дунен тlа цхьаннахьа а яц, яьха Ленина 1917 шера апрелe, Россера яр санна паргlато. Советаш санна йола массовни революционни организацеш. Хlьата цудухьа Россе санна аттех ниттал машарeн белгала дукхагlа долча халкъа, вешта аьлча болхлой классеи къегlа болча ахархойи бе дахх йиш йолаш дац Iаьдал дунен тlа цхьаьна а моттиге. Буржуазии цун правительствои халкъа иза тlабахьа йиш йоацаш ца лоархlаеш йолча хана корта боацаш кхетамца йохашиш лаьрхlай Ленина шэ тlабахьарах, граждански тlемах йола коллагlа уйла.

Белгала, цу хана халкъа организаш эшаш хинар иза тlахьолга дацар, пролетариата классови сакхетам сийрлабоаккхаш, цин дагайолча кагийча буржуазена духьалда къегlа болча ахархошна из хлоташ йlаьхкойн хана машар тlехь беш бола кхетама болх бар. Дукхача Советашка кулгалдеш барта ахара политика, Советаш дlахкарен деррига Iаьдал хавиа йолча правительствагна дlакхьдадаран тlабервабаь никъ чакхбойхаш хинная меньшевикашеда эсераши шоай бе делла хилараx Советашка, халкъа шеррача массаита юкъе бокха болх бора парте уж шийтахьа йоахкаш, шиш лозунгаш нийса хиларах уж дlатешаеш. Хавна йолча правительства реакционни чулоацам хьагучабоаккхаш.

Революци машара кхьаькъа дегlайоалаьелга классашта партешен юкъера массе тайпара къорош социабара маlан долаш дацар, цхьабакъда, нагахь санна деррига машахь ахкхем Iаьдал шe ма дярра Советашка доаш хилча, из къовсам, Ленина белгал ма даьхара, «дукхагlча даьхе машарeгlа а хlезнагlа ваше ез (т. 34, оагl. 11) болаш дегlаухаргбар.

Революция дlахо, машарегlа догlад йиш йоацаш кхоачадир гlулакх июльски событеша. Эсероменьшевистски лидераша мога а еш, хьал а лоацаш, Хоина йолча правительства бокха къилал тlаоттайир 4 июле мьрщаь демонстрация хьрашта. Демонстранташта тоаш тохаро юхь йоллйир Iаьдал шиф бе а делла. Советаш шиф бьакар тlера яргlоацача аьхача Хинно йолча правительства гучахьарча контрреволюционни диктатурана. Эсерашен меньшевикашен контрреволюцена бе делла Iаьдал хинна хо дlакьлар: Большевикий парте юхадьккхар «Деррига Iаьдал Советашта!» яхаш хинна лозунг.

Революци машарегlа дегlааьда этап дlаьъалар, парте VI-ча съездо никъ а хьийха ден повестка тlа оттадьд гераз хара а ийца восстани елга. Гераз кара а ийца кьовсам лоаттабеча юкъагlа Советаш. В. И. Ленина белгал ма даххара, кердаькхар; члоагlйир, Iамийир. Сентябре а деиз. къаьстта а корниловщина дlааьккхачул тlехьагlа, Советашта большевизаци яра шерра процесс лlайолаенчача хана. парте юкъ а аралькхар «Деррига Iаьдал Советашта!» яхаш хинна лозунг, из лозунг хьалха а лаьца социалистически революци яра, реакционни эрсий буржуазена тlеххьара штурм яра тlадигар халкъ.

«1917 шера февралаи октябраи къерча юкъагlа, — йоах В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хетачача КПСС ЦК Тезисаш тlа, — Ленин керте лаьттача большевистски парте тlеххкиа хьахьекхар классови къовсама тайп-тайпара формаши методаши юкъекхулара, кхетамца уж цхьана тарьера а хувацара а, хlара ха кьатlа массаза отт нарех толашагlа ярaш хьахаржара образенеш. Революционни ситуацеи гераз кара ийца восстани ярaи бола хьехам массе оагlоракхара вlаштlехьа а бахка, марксистски теорена юкъе тlеххьанна доккха дакъа дьацад Ленина».

Россе болхлой класса вlаштlехьдалонзар машара хьакхьна иний диктатура члоагlье. Из дlаоттайир гераз кара а ийца восстани яр бахьан долаш, хlьата цун тlехьагlа граждански тlемех интервенцеларча къовсамен цlера юкъе лора а йир. Цхьабакъда, вlалла дукха ха а хlалехьа, объективни бахьанаш нийсалларах российски болхлошта де ца мегар Венгре болхлоша, къахьегамхоша дир.

Октябрьски социалистически революце аланегlа иза бола болхлой болам баьржар Венгре, помещикий лаьтташ декъара тlехьарча шеррача болаиа хьал а лоацаш.

1918 шера гурахьа гераз ду заводбеелар Будапешта пролетаршa, массехк правительственни зданех хьалаьцар. Ши-шегlа хьахилар Советаш, массехк а юхъара харжара бокъо, 8 сахьата балха де эттар. Карольэ коалиционни правительство венгерски пролетариата революционни болам тоlабе гlертарах хlана хилвзар. Цу гlулакха цуйна новкъостал дора правительствана юкъе хиннача, революци буржуазно - демократически маlан тlа сецае гlийргача социал - демократаша. Болам тоlабара контрреволюционни низаш нlаштlехьдаха гlертар правительство, цхьабакъда цу гlулакхе новкъарле йир гераз хара долча болхлошен царгахьа баьнача салташен. Коммунистически партена кулгалдеш хинна состав аьца чуслар правительства, хlьата а цо кlалхардаьккхаза гlулакх. Болом шерлуш латтар, халкъа юкъера коммунистий влияни тlа-тlа дукхагlа лакхлора.

Революционни кризиса цу хьалашка Венгрега ультиматум е слар Антанта, нагахь санна цо хьатlайийцача мехка территорех шин дакъа гаогга йоаа территори дlакъаста езаш. Шин цlера юкъе йисар Карольэ правительство — кхьан оагlорахьара революционни болхлой классаи халкъан вокх оагlорахьара Антантанеи Ультиматум дlатlаэма ца а туташ, правительство отставке яхар. Iаьдал социал - демократашка дlа а дерил. Iаьдал дlезиа шоашкара лоархlа ча а беш, цар переговораш йолайир, нагахь санна Венгри Советски республика а хьина хьахкайкайой, промышленносте, транспорта, лаьттана, банкашта рационализаци йой, буржуазегара гераз хьа а дьккха, керда пролетарски гераз шара низаш хьадой, Советски Россена Венгре барт вlаштlехьбоаккхе, кхьна гачвхьалкхенах дlакъоастадой, цхьайола кхы условеш дlатlеэше правительствана юкъе дакъа дала раьза хиннача коммунисташа. Условеш дlатlа а ийца, 1919 шера 21 марта Венгри Советски республика а хьина хьахкайкайир. Пролетариато Iаьдал шиф бе делла дукха хlама ца эшаш машара наькъаца, гераз кара а ийца восстани ца ешн цlий ца ирхахеш.

Дерригаш а 133 дн цаса дакхаьэр Венгерски Советски Республика, из дlаьккхар чуреча арахьарчен контрреволюце низагlа, социал-демократаша тиийа болх а баь. Селлара кlезига ха ше ньккха йоллашкьа а, Советски республики дукха кlама дир Венгре халкъа. ДерригаIе дунен тlарча социализма гlулакха.

В. И. Ленина дег тlера даьхара юкъар Венгерски Советски республика. Из хьахилар — социализма гlулакха йоккха котало, политически хиина а цо Iеш, моральни котало санна лаьрхlад цо. «Нагахь санна вай гlаьрахой ца яхалале, — белгалдаьккхад Ленина парте VIII-гlа съезд дlакьоалаш шe хьалаьа дeча хана, — нагахь санна 1917 шу чакхдоалавши 1918 шу доналуш «низаш дуй» «гlаьрал лeладуй» яхараш мара вай революцех ала буржуазен цунна тlехьа латтача дукхаxьари кхы тайна дешаш хьинадеца; политически тlехьоцача: хьахдаькъа тайна хьалхашта шиш рекша, хьаьхна ц кхы доказательства ца эш боацаш, вай бахачера шиш пришерех ела...» дагахьа a?

(Продолжение, 4.)

4.

Социализма, машара, демократе низий чlоагlал тlа-тlа дукхагlа чlоагlлуш э империализма, тlема, реакце низаш мелаьш а хилара белгалйоалаш йолча хlанзарча замлахь тохьа дукхагlа хинай социалистически революци машара наькъаца дегlаахара, пролетариата диктатура члоагlьлара тоpонаш. Социалистически революци машаре чакхьякка тарлуш долча наькъех цаl парламентски, вешта аьлча легальни. пролетариата диктатура оттаяра никъ ба. Шийна гонахьа деррига патриотически низаш, эггара хьалха, нехьхьера ахархойн интеллигенции вlашагlа а теха, оппортунисташа хоадамболлаш къовсам а лоаттабеш, реакце низаш эшаде а парламентера дукха а дукхагlа бьраш шийна тlехьа а баьна, буржуазен демократе ебган йолча цунах бокъонна долча халкъа Iаьдала гераз да, оаламгара социалистически эргалонаш яра гераз а ца хьахкхечгболаш а марксистски парте кулгалдеш йола болхлой класс.

Белгалдаьнкхача лоархlаме да, социалистически революци дегlаяа тарлуш долча наьаьех цаl болча цу наькъа юкъе цхьаккха хlама дац реформизмаца, капиталазмо дикалгахьа ю оалаьгара эргалонаш хиргылажа. Къовсамаш парламентски средствашех пайда эцара тlехьа а йолаш, Ленина белгалдаьккхад, парламентаризмашар бе-бе кулаш хилар. Цхьабараша парламентаризмах пайда эцаш реформаш кхайкияр духьа, шоай правительствашта тоийбар даьккхар духьа, — ахкар — «чакхбаьлла революционерaш болаш дlабахар духьа» (т. 25, оагl. 335).

В. И. Ленина дикн чьхад, парламентех пайда мел реформистски гlулакха а ца эцаш, вешта аьлча, буржуазена хьаштдолаш, хьахьакара сагтонаш дlаяхха кхоачаш йоли реформаш лоро а ца эшаш, социалистически эргалонашта пропаганда яра уж вlаштlехьъяхара. Цудухьа социализмагахьа брда парламентски никъ — классови хьаштаьта юкъе машар бара реформистеки никъ а боацаш, классови къовсам шерра баржарах, оалангарча революционн эргалонех хог гlоргоаш еш бола никъ ба. Кхетадеш да, болхлой классеи цуи цхьоагlонхойи низа дукхагlа холуш ме хул, шоай бе яхкача къовсам лоаттабара средстваш арсенал вlаьхегlа ме хул, цу наькъа толам бала дукхагlа тарлуш хилар.

Кхетамца доалаш хургдар, Iаьдал хьадаккхен алхха парламенте деча харжамашка йьккача цхьан коталонца из шиф бе доадладеи болхлой класса могаргда аьна хетар. Нагахь санна парламенте аьккха котало, цу наькъе гераз низаца а кlалхаръяхха кийча йолча класса реальни низаца члоагlъаьяло мара хила йиш яц голосоване результаташ буржуазе йоаь дlаййоахарг на хиларах, общественни оазара ерригача оагlонаша социалистически эргалонаш яр духьа уж лоаттаерг, члоагlъерг, дегlайаллергхиларах бола тешам.

Социалистически революци машара наькъаца дегlаахара торо аллха из ше цаl мара яц хьина хеталала дегlал. политически Iаьдал гераз низа наькъаца даккха пролетариата из тигар санна из лархlа ягlан.

Исторически опыто хьахьокх, буржуазия, моллагlа кхийола исторе хир хоадалаь строй а мо мара, цlакхха а, низий соотношение кхетамца мах бе ца кхош хилар. Хир хьалачуи дорхаца по массе тайпарча средствах пайда эц шиф карара деьнна доал юхнозара е юхаоттайяр. Цу средствах керттериф — шиф доала кхерам тlабоагlача хана, Iаьйпе латтераш шиф Iаьдала, шиф паргlатонашта тlакхувдача хана буржуазе бе доалдаш дола гераз. Шиф товтоде чу корчаль дlаьвккхар Парижски Коммуна. Хlьата эрсий помещикийи капиталистийи машар хиинаьарий 1917 шера Октябре къахьегамхоша кьахкача котдлоцъ?

Хlана а дунен доккхагlдолча аьлча тlа доал деш я буржуази, цуи бе доала из кхувеш Iеча а каст-каста болхлой класса, къахьегамхошта духьала цо кхувсаш а дола гераз. Цудухьа бе хила еза болхлой класс, массе тайпарча къовсамо формех машаре йоацачирех санна, иштта машарерчарех а, пайда эца кийча хила еза а. «Буржуазегара гераз пролетариато хьадаккхачул тlехьагlа мара, — яздаьд Ленина, — котаргдац дуйна, шиф дерригдуненисторически декъара тlера ца а йоаташ, массе тайпара гераз кхалаж тlа дlаккхосса, хlьата пролетариато из, шена йоацаш, дерг а да, цхьабакъда, цун хьалагlа оlалла а дергдац» (т. 30, оагl. 136).

Къовсама массе формаш Iомаяр, царех хьаддача хьалаца, классови низий соотношенеца эггара дикагlа тарлуш ераш кхетамца юкъекхакьар, цхьа форма кхычуница шиф леннаьха хуриш хаб — болхлой класси цуи партии социалистически революци йоллеиначa хана тешшаме котйоаккхаргйолаш хоаа хьал.

В. АФАНАСЬЕВ,
философски Iилмай доктор, профессор.

ЮБИЛЕЙНА — къонабарий говзал

1969 шера март бетта кагирхой техически творчествага хьожилга дlакхайкадир ВЛКСМ Нохч-ГIалгlай областной комитетом изобретателийн рационализаторийн Ерригсоюзни общества областной Советом. «Ленински юбилейна — къонабарий говзали кердадараш лохийтен» яхаш яр цун девиз.

Сийлахьча юбилейна хетадьча хьажара хьинаре юкъебахар сийлахь-воккха Ленина цlа лелаеча района комсомольцаши кагирхойн.

Кагирхой техически творчествага хьажара юкъе дакъа лаьцар 687 саго. 323 рационализаторски предложени еннай цар къахьегама оасарле лакхъяра, продукци арахецарга дlабода мах лохбара, из дикагlен балха тешамегlен хилийтара, цунах пайда дикагlа эшара, керттера гlонна йолеш материалаш я кхьйола энергоресурсаш а кхояра тlаерзаяь.

Царна юкъе пайданегlа я «Красный молот» заводе, «Грознефтегеофизика» тресте, ГРМЗ, «Грознефтеразведка» тресте, районерча дукххача кхыча предприятешка юкъейнхьа рационализаторски предложенеш.

Къаьстта бокхха пайда бахийб А. Н. Чубарова, А. В. Врагидаца соавторстве а йолаш «Грознефтегеофизика» трестерча комсомольца А. Д. Чудновске еннача «Коммутатор косы на 48 каналов (ОГТ)» яхача рационализаторски предложенех. Из юкъеяхьарах хинна экономически эффект 100412 сом хул.

«Красный молот» заводерча 150 сонгlа комсомольцашен кагирхошен дакъа лаьцар хьажара юкъе. Цар 177 рационализаторски предложени еннай, царех тlаийцан чакхьякхан рационализаторски предложени 110 я.

Хьажар дlадоладенача юкъагlа завода производствана юкъейихьай 1600 сом экономически эффект еннa 66 рационализаторски предложени.

Цу юкъагlа ГРМЗ комсомольцашен кагирхошен 38 рационализаторски предложени еннай, царех производствана юкъеяхьа дьина тlаийнай 30 предложения, юкъейнхьача 10 рацпредложенеш ергйола экономически эффект лаьрхlача 13,7 эзар сом хинад.

Фрезеровщика В. Вишняковс предложени еннай «КДЗ-140» яхача оста кортиата корпуса обработка яра технологи хувца яьнна. Из предложени юкъеяхьар бахьан долаш шера кхоаьд 693 сом ахчи 1088 нормо-сахьат хан.

Цу тайпара фактеш дукха я я заводе.

12 рационализаторски предложени еннай хlамаш тегача производствай объединене комсомольцашен кагирхошен, хlьата уж ерригаш юкъе а йиъа 9 эзар сом экономически эффект яьккхай.

Ерригача предприятешка юкъейихьача 132 рационализаторски предложенех хинна экономически эффект — 153291 сом 62 кепиги.

Ишта да района кагирхоша Ленина юбилейна кийчдаь хьахьегама сонгlат.

М. ГАДАБОРШЕВ,
ВЛКСМ Ленински райкома оргтдела заведующи.

ГIИРСАШ ХЬАЛДУ АМУРСКИ КОЛХОЗАША

Приамурья юртарча панорама массехкара белгало я хинна біаьттай баженни кранаш. Тайгана юкъе ера а хинна, хьаьъуетташ я шоай тайпара юртара микрорайонаш. Хlанз гlирсаш хьалдераш кустарий къаьст-къаьста бригадаш а йоацаш, шоай чотахн нахчехьалкхен кредитий новкъосталцеи доккхий боахамаш хьадеш йола колхозий юкъара организацеш я. Цар шоай я кирпичий заводаш, аьшкабетонни панелаш хьаю полигонаш, царна ремонт ергйола хlахара механизмаши мастерскеши.

— Алхха дlадахача цхьан шера Амурски областе колхозий юкъарча организацеши гlишлошяра управленешеи юрташта хьалхьад 148 объект, — АПН корреспондентага хоам бир «Амурколхозстрой» объединене председатела Волков Александра. Уж я хьайбаш лeладу фермаш складаш, мастерскеш, гаражаш... Наха паргlатагlа болх бероболаш хьалаш вlаштlехьдаьхад цар чу, дукхагlа бола къахьегам механизаци я хургба.

Евгений БУГАЕНКО,
АПН корреспондент.

Продукци алсамйоаха стимулятор

Чуоттадаь кхоабача хана цхьан хьайбанна ерригаш а ДЭС яха гормональни препарата кхоазткъа миллиграмм мара ца эшаш продукци дикка алсамъяккхара. 10 эзар хьайбана опыташ а яь по хьахеркхад хьайбаш лeладара Ерригасоюзни институтеи К. Тимирязева цlерагlча Ерригасоюзни юртбоахама академеи Iилмахоша. Продукци алсамйоаха стимулятор хьаьккхаца Iаьса деннеи биеаннеи 28 процент дукхагlа гlадетталуш хиннад дулх кхыча хьайбаштачул.

(АПН).

«СЕРДАЛО»
3-гIа оагl., 23 апрель 1970 шу.

1970 ШЕРА БАХАЧА НАХА ЯЬЧА ЕРРИГСОЮЗНИ ПЕРЕПИСА ЦКЪАРА ЯЬЧА ИТОГЕХ

СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕРЧА ЦЕНТРАЛЬНИ СТАТИСТИЧЕСКИ УПРАВЛЕНЕ ХОАМ

1. 1970 шера январе бахача наха ерrlанара Ерригсоюзни перепись яьй. Переписа даннех, 1970 шера 15 январе кхаччалца лаьрхlача ССР Союзе баха нах

1913 шу хlинзарча доазонашка	159,2 миллион саг
1940 шу	194,1 »
1959 шу 15 январе кхаччалца яьча переписаrlа	208,8 »
1970 шу 15 январе кхаччалца яьча переписаrlа	241,7 »

1959 шера перепись яьчул тlехьаrlа дlадахача 11 шера 31,5 миллион саг хьекханнав, 16,6 миллион саг венкав. Советски Союзе баха нах цу юкъа 32,9 миллион саг, е 15,8 проц. дукхаrlа хинна6.

Вай мехка бахача наках дукхаrlа дола дакъа — пхе даькъах 241 миллиони 748 эзари саг хилар.

2. СССР-е бахача наьха дукхала хувцадалар хьахьокх ухх даннеца:

дикъ дакъа соаrlа бараш Сийлахь-Йоккха Октябрьски социалистически революци яьнначул тlехьаrlа бань ба.

3. Союзни республикашкеи къаьст-къаьстача экономически районашкеи бахача наьха дукхал ухх тайпара хувцаденнад:

Союзни республикаши Экономически районаши	Бахача наьха дукхал (эзар саг) 1959 шера 15 январе кхаччалца	1970 шера 15 январе кхаччалца	1970 шу проценташ 1959 шераца нийсдича
СССР	208827	241748	116
РСФСР	117534	130090	111
Къилбаседа-Малхбузен район	10865	12160	112
Центральни район	25718	27653	108
Волго-Ватски район	8252	8348	101
Центральни-Черноземни район	7769	7997	103
Поволжски район	15975	18377	115
Къилбаседа-Кавказски район	11601	14285	123
Уральски район	14184	15184	107
Малхбузен-Сибарерlен район	11252	12110	108
Малхбоален-Сибарерlен район	6473	7464	115
Дальневосточни район	4834	5780	120
Калининградски область	611	732	120
Украински ССР	41869	47136	113
Донецко-Приднепровски район	17766	20059	113
Къилба-Малхбузен район	19028	20694	109
Къилбеслен район	5075	6383	126
Белорусски ССР	8056	9003	112
Узбекски ССР	8261	11963	145
Казахски ССР	9153	12850	140
Грузински ССР	4044	4688	116
Азербайджански ССР	3698	5111	138
Литовски ССР	2711	3129	115
Молдавски ССР	2885	3572	124
Латвийски ССР	2093	2365	113
Киргизски ССР	2066	2933	142
Таджикски ССР	1981	2900	146
Армянски ССР	1763	2493	141
Туркменски ССР	1516	2158	142
Эстонски ССР	1197	1357	113

Переписашта юкъарча юкъаrlа тоъал дукха йах баха цхьан районашкара кхача районашка ухаш моттигаш хинна6. Масала, дlадахача ухх цхьайтта шера, Казахстани Средни Азей бахача наха 8,6 миллион саг тlаккхиттан, хlаьта баха нах берригаш а лаьрхlача цу юкъа 9,8 миллион саг дукхаrlа хинна6; цул маlан да, кхыча союзни республикашкара ухказа ваха 1 миллиони 200 эзари саг веша хилар.

4. СССР городашкеи юрташкеи бахача наьха дукха хувцадалар хьахьокх ухх даннеша:

Берригa баха нах (миллионаш саг)		Цу дакъе городашка баха нах	юрташка баха нах	проценташ лоархlаш берригача бахача нахана нийсбича городашка баха нах	юрташка баха нах
1913 шу	159,2	28,5	130,7	18	82
1940 шу	194,1	63,1	131,0	33	67
1959 шу	208,8	100,0	108,8	48	52
1970 шу	241,7	136,0	105,7	56	44

1959 шера перепись йолта хана 100 миллион саг хиина СССР городашка баха нах 136 миллионага кхоачаш дукхаrlа хинна6, хlаьта юрташка бахараш — 108,8 миллиона сагагара 105,7 миллион сагага кхоачаш кlезигбенна6.

Городашка баха нах 36 миллион саг дукхаrlа хинна6 городашка бахача наха бераш дараш кхыча бахьанехи 14,6 миллион саг, юрташка лоархlаш хинна нах баха пункташ городашка дlинзъярах 5 миллион саг, юрташка баьха нах городашка баха бахарех шоай дезал а тlехьа 16 миллион соаrlа саг. Юрташка баьха нах городашка баха ахар промышленни производство мlоаrlа деrlакрча дувзаденна, а социалистически юрта боахаме механизаце боарам айбаларе къахьегама оасарле лаккхъаларе бахьан долаш вlаштlехьдаьнна а да.

Переписашта юкъарча юкъаrlа бераш хьахилараха кхыча бахьанехи юрташка баха нах 18 миллион соаrlа саг дукхаrlа хинна6. Цхьабакъда, юрташка баха нах лакхе дийнача бахьанеrlа дукхаrlа хинна6аш 3 миллион саг кхы тlа а кlезигбенна6.

5. Перепись йолча хана дlаяьзаьча маlача нахах 111,3 миллион саги кхалнахах 130,4 миллион саги. Маlача наьхон кхалнахьан дукхал ухх тайпара хувцаденнад:

	Берригa баха нах: маlанех	кхалнах	городашка баха нах: маlанах	кхалнах	юрташка баха нах: маlанах	кхалнах
1913 шу	49,7	50,3	53,2	46,8	48,9	51,1
1940 шу	47,9	52,1	47,9	52,1	48,0	52,0
1959 шу	45,0	55,0	45,2	54,8	44,9	55,1
1970 шу	46,1	53,9	46,3	53,7	45,7	54,3

Берригача бахача наха юкъера маlача наьха процент 1970 шера 46,1, хlаьта кхалнаьха — 53,9 хинна6. Маlача наха кхалнахан юкъера соотношени цу тайпара нийсъенна6 йlаьхача хиний чотах, кертерча даькъе тlемо хьахнийта я. Хlаьта керда доча берех лаьца аьлча, вайцига, дерригала дунен тlа а санна йиlиrел дукхаrlа кlаьнкаш бу. СССР 100 йиlиr йиса 106 кlаьнк ву. Цхьабакъда, йиlиrаш кlезигаrlа йоаш хиларах маlача наха кхалнахан юкъера юкъ 27—28 шу доалача хаке цхьатара нийсалу.

6. Ухх пункта тlа йолаь дахнеш республикашка, крайшка, областашка хlанз балаш болча наьха дукхалах лаьцд я.

7. Ухх пункта тlа хьахьокх городашкеи городий хьисаперча поселкашкеи берригаш а мел нах бахи 1959 шераца нийсбича 1970 шера бахача наьха дукхалаrlа дилалча уж сиъьаллари.

8. Союзни автономни республикай, крайй, областий центраш лоархlача городашка а хlаьта ишттa 100 эзарнел тlех нах бахача кхыча городашка а баха нах еррал хилар:

	Бахача наьха дукхал (эзараш саг) 1959 шера 15 январе кхаччалца хlинзарча доазонашка	1970 шера 15 январе кхаччалца	1970 шу проценташ лоархlаш 1959 шераца нийсдича
Москва	6044	7061	117
Цу дакъе Московски горсовета кара йола городской поселенеш йоацаш	6009	6942	116
Ленинград	3321	3950	119
Цу дакъе Ленинградски горсовета кара йола городской поселенеш йоацаш	2985	3513	118
Киев	1110	1632	147
Ташкент	927	1385	149
Баку	968	1261	130
Цу дакъе Бакински горсовета кара йола городской поселенеш йоацаш	643	847	132
Харьков	953	1223	128
Горький	941	1170	124
Новосибирск	885	1161	131
Куйбышев	806	1047	130
Свердловск	779	1026	132
Минск	509	916	180
Цу дакъе Мински горсовета кара йола городской поселенеш йоацаш	509	907	178
Одесса	664	892	134
Тбилиси	703	889	127
Донецк	708	879	124
Челябинск	689	874	127
Казань	667	869	130
Днепропетровск	661	863	131
Пермь	629	850	135
Омск	581	821	141
Волгоград	591	818	138
Ростов-на-Дону	600	789	132
Уфа	547	773	141
Ереван	493	767	155
Саратов	579	758	131
Рига	580	733	126
Алма-Ата	456	730	160
Воронеж	447	660	148
Запорожье	449	658	146
Красноярск	412	648	157
Кривой Рог	401	573	143
Львов	411	553	135
Караганда	383	522	136
Ярославль	407	517	127

8-ча пункта тlа йолаь еррига дилнеш 242 городах я.

9. ООН-а йоаrl-йоаrlача организацей рекомендацеrlа дукха а дукхаrlа дола мехкаш 1970 шера е цунна гаргга долча шерашка бахача наха перепись яь е еш да.

1970 шу доалуш дунен тlа баха нах 3 миллиарди 600 миллион саг лаьрхlав. Хlанз социалистически мехкашка бах дунен тlа бахача берригача нахах 31 процент гаргга нах, деrlадаьхкача капиталистически мехкашка — 19 проц., деrlадоаrlаш латтача мехкашка — 48 проц., хlанз а кортамукъа ялоаш йолча колонешка — 1 процент.

Хlара территоре тlа кхал-маlа хиларга, хаьага, къаманга, меттага, образоване боарамга, дешарга, дезал болаш-боацаш хиларга, дезалхой дукхалга-кlезигалга, вахера эша рузкъа тlадоаrlача моттигашка, бахле бола халкъа боахамерча доакъошкен деча балхашкен хьежжа бахах нах бокъабаларах йола переписа нийсаrlа йола даннеш а хlаьта ишттa уж бегалонаш цхьана тарьярга дилача бахача наьха лоаттам миштаб хьахьокхаш йол группировкаш а СССР ЦСУ вычислительни центро лоархlаргча, хlаьта вlаштlехьаьха яьшачул тlехьаrlа кепатеха яра а йовхаргья.

СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕРА ЦЕНТРАЛЬНИ СТАТИСТИЧЕСКИ УПРАВЛЕНИ.

*) Хоаш лоацбаь кепатохаш ба.

Кхачан товараш дохка самообслуживание дуцха тикаш я вай республике болх беш. Бакъда, миштта вlаштlехьдаккхаргда цу тайпара боахамеи промышленни товараш дохкилга. Цу даша уйла йир Шаьла района кооператораша. Царна хайнадар Воронежски областа Грибановна яхача юртара унивирмаг цхьаккха проавец а воацаш болх беш йолта. Цу тайпара сlулакх шоай универмаге вlаштlехьдаккха лаьрхlар района торговле болхлоша. Царна еша новкъостал де баьхар Российски потребсоюза специалисташ.

Хlанз универмаге массехк керда отдел хьайийллай. Шоаш ваьшача отделе дlачу а баха товар хьаларжа бекъо а нийдархой. Тlехьа кассе ахча дlачулу. Цу хьисапе бах беш кlы а лии тиха я Шаьла — боахамех кхачам товаршйи.

СУРТА ТlА: Шаьларча универмага берий лоьмаргий отдел кердача хьисапе болх бе кийча ва.

И. Панова сурт.

КХЕТАМ ЛАКХБАРА

№ 3 йолча профессионально-технически училище беш бола берига кхетама болх коммунистически кхетам балара тlабербабаь ба. Дешархой училище бахкале дукха хьалхаrlе дlаболабу кхетама болх.

Дешархошта кхетам балара rlулакха производственни дешара мастерашеи преподавателашеи къахьтта лоархlан бу эггара хьалха царна вlашаrlхкетара. Из дlа тlаккхачалехьа хийчъу йолла хlама — инструментагареи оборудованегареи дlайолаь классии поминиешкеи мастерскешкеи кхачалца. Занятеш дlайолденнача хьалхарча деношке а даиз хlара дешархо дикаrlа вовза хьож производственни дешара мастераша преподавателаши: цул оамал, хlама lомадарца бола безам, цунна хоар, новкъостанцара цул rlулакхаш, дешарцареи къахьегамцареи безам. Болх дlаболабьча хьалхарча деновка производственни дешара мастераца юкъара цхьа дейиар оттаду дешархошта хьалхашка — професси lомаелга, балха никъ цийrгара хьа е лаьца лелабе хийчалуга. Цу хlамаша мастера вьттув боакх группе сихаrlа коллектив вlашаrlтоха.

Группаца беча балха тlа мастера доккха новкъостал ду группе нийса вlашаrlтехача активо (староста, комсорг, профорг, физорг). Производственни дешара мастераша царна хьалхашка декхараш оттаду: продукце дикал теха, болх бу моттигаш цlена лелавра тlахьожам лоаттабе, группе политинформацеш е, ВЛКСМ мугlарашта юкъебаха кагирхой кийчбе, машинашьярх долча технически литература тlа керда арадаьнна хlамаш lомаде, художественни самодеятельноста, технически творчества тайп - тайпарча кружокашка группи дакъа лацара тlахьожам лоаттабе.

Дешархошта советски патриотизмаи пролетарски интернационализмаи уйла дет чу йоссаяра чlоаrlа болх бу педагогически коллективо. Из деш къоастаду теоретически дешара урокашка, вай Даьхен lилманеи техникаши крагlдаьннараш, вай халкъа, вай Даьхен истори lомадара, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце лоархlам lомабара, дlахача хахара вай Даьхен турпала rlулакхаш lомадара, общество деrlахара закономерности перспективности lомавра наькъаца саина, иштта практически дешара урокашка а. Цига мастераше дешархошта довзийт металлех оатхалаш еча промышленносте толашаrlча тайпара къахьегам вlаштlехьбаккхар, производства социалистически системаrlа нара хулаш йоаца производства толаrlа йола методаш. Цул патриотизмаи пролетарски интернационализмаи кхетам баларах дола деш дешара ха чакхьаьнкачул тlехьаrlа а къоастаду: выставкашка, предприятеш йолча экскурсешка ахар, исторически памятникаш довзар, книжкаш, кинофильмаш дувцар. Советски патриотизмаи пролетарски интернационализмаи уйла дешархошта дет чу йоссаю советски халкъа революционни, тlема, къахьегама традицей ларда тlа. Дешархоща къамелаш де училище боалабаьб революце ветеранаш: В. И. Ленин шийна бlарга воврах дийцар И. И. Лубуз; Чапаевски дивизех шийна дагадоаrlараш Ф. С. Лизунов. Дешархошта дийцургдац Зимни Дворецах штурм еча дакъа лоацаш хиннача П. И. Павловца, тlема ветеранаша отставкерча полковникаша А. А. Ватинцеи, П. Ф. Бакуринцеи, «Слава» яхача кхаь ордена кавалера И. М. Дудинца, Сталинградски тlем тlа дакъа лоацаш хиннача В. В. Филимоновца вlашаrlкхетар.

Чlоаrlа уйла дет чу йоссар дешархошта шоаш шефство лелаеча эскара дакъе баха болаш. Цига уж хьежар вай Эскара хlанзарча тlема техникага, царна байзар, цу дакъо хьабенна тlема никъ. Эпсараши салтийи наст - кхета боаrlа кагий пах болие. Сакъердамо чакхдаьлар «Через голову врага» яха книжка дувцар. Дешархой вlашаrlкхийтар цу книжка геронаца — вай мехкахочуцца К. Абдловайца. Кхайнаш училище кхийлаб иштта къахьегама ветеранаши производстве хьалха латтараши, коммунистически къахьегама ударникаш, тха училище йисте а яьккха хlанз балхаш деш бараш. Цар беседаш йир: «Болхлой сийле», «Къахьегамца сий долаш ол саг», кхыраш.

Училище чlоаrlа уйла тlайохийт дешархошта эстетически кхетам балара. Цу rlулакхе чlоаrlа хьахьег урокаш тlа меттел, уж чакхъьаьнначул тlехьаrlа а эстетически кхетам балара дешаш лелодеш йолча эстетика преподавателаш Э. А. Николаевас.

Училище вlашаrlкхетараш хул артисташца, художникашца, писателашца. Дешархой кино, театрашка, музейшка, тайп - тайпарча выставкашка ух.

Дика вlаштlехьдаьккхад дешархошта атеистически кхетам лулга. Преподавателашеи производственни дешара мастерашеи лахар нийса кхетаде lомабу дешархой, кlоргга довзийт lалама законаш, lилманеи духьалара дын харц уйлаш хьагучайоах хlанзарча lилманеи техникаши карагlдаьннараш хьалхашка а уттадеш.

Училище эггара дикаrlа бола агитатораш ба Г. Юнусова, А. Гоголева, М. Кулиев, кхыбараш.

Предприятешка а ухаш урокашекскурсеш ю училище. Цига дешархошта дуц кхахьегама оасарле лаккхъяра лоархlамах, хlамай хоамбараш хьурматдарах лоаттабеца тlоасамах, производства ховшаих.

Дешархошта юкъе социалистически яхь йоаржаяра чlоаrlа болх бу педагогически коллективо, партийни, комсомольски, профсоюзни организацеша. Группашкара кертера дlадехарий пламка хийчъеш латт. Цу тlа хургаб группай кертера декхараш, группашта «Коммунистически къахьегама бригадай резервера группия» яда сийлахь цlи ялара порядок.

Социалистически яхье дакъа лоацаш йолча училища коллективо 1969 шера нийса чlоаrlайир «Къахьегами лакхача культура училище» яха цlи.

Училище дешархошта коммунистически кхетам балара боккха лоархlам беш да В. И. Ленина об разе хьежжа а В. И. Ленина цlераца дийза а кхетам балар.

Группашка дешархоша ма ярра lомаю В. И. Ленина биографи, «Комсомола III-ча съезде даьхьаьмаь». Беседаш яьй: «Сийлахь-воккха, гаргара, дог цхьалха», «Ленина къахьегамца коммунистически rlулакх лелаларах яьхар», «Ленин литературеи искусствеи».

Дешархошта хьалхашка къамаьл дир В. И. Ленина хахарчанов. Пазнеев. Цо дийцар Ленинах шийна дагадоаrlараш.

Училище чакхъьаьнкхар «Вайн Ильич» яха пайдаенча rlулакхай эстафета, «Ленина васкетаэшта тешаме дая» яхаш дезиз йола хьажараш; группашка дешара-кхетама болх физкультурно - массови болх дикаrlа вlаштlехьа хьаж баьккхаб. «Дикаrlа вола токарь», «Дикаrlа воле слесарь» яха конкурсаш яьй.

«Юность» яхача кинотеатре дешархой хьежар В. И. Ленина вахарах rlулакхеки дlалча художественни документальни фильмашка, хlаьта цул тlахьаrlа классни сахьаташке дуцц царех шоашта хетадениараш. Училище шерра белгалдоах «Ленински ди» — из да хlара бетта доаrlа 22-rlа число. Шоаш баьча балха отчет лу цу дийнахь еррига группаша, комсомоле дlайицараш цу дийнахь комсомольски билеташ дlалу, хlаьта 16 шу дизача дешархошта паспорташ лу. Социалистически яхье котальеча группашта цу дийнахь Ильича барельеф тlа а йолаш йола значокаш лу.

В. САЙДАЕВ,
ГПТУ-3 хьехархо.

МАССАНЕ УЙЛА

Дика къахьегама соаrlат а хийцадь каккьара Грозненски ремонтно - механически завода коллектив В. И. Ленина юбилейна. Продукцеи реализаци яра кварталa план 104,5 процент кхоачашийр, дlанал rоаrlа 53 эзар сома мехка продукци арахийцар.

Цу толамах дийцар ухх деношка хиннача торжественни юбилейни собрани. Цига заводе дикаrlболча болхлошта «За доблестный труд» яха медалаш дlаелар КПСС Ленински райкома хьалхарча секретара нох. Газаев.

Баьчча суре тlадола медаль лец № 1 йолча цеха токара коммунистически къахьегама ударника М. Дарсигова наьха тlа. Пятилетка план бокъонца кхоачаш а яь 1972 шера чотах къахьегаш ва из хlанз. Цул дукха тlехьависац цу цеха токарь У. Багашев а. Заводе хьалхарчарца коммунистически къахьегама ударниха сийлен цlи яьккха токарь сайрийна дешаш политехнически техникум чакхъьаьнкха вала воал. Сийлен соаrlаташ деннарашца ба из завод lенйллача дено цига болх бу ветеранаш а цар lомабаь болхлой а.

Уж соаrlаташ даларах баркал а оалаш къамаьл даьча завода директора А. Н. Сардалошвиле ерригача коллектива цlерах дош лу дlахо а иштта дика къахьега. Сийлен грамоташ, Ленинграде, Волгограде, Ульяновске баха путевкаш елар 100 ден вахте лаьттача болхлой группана.

Тlоараш тохаш тlаяц собрание гулбеннараша заводе практиках болча Вьетнамски дешархошта Сийлен грамоташ яларах бола хоам а.

Л. ХАЖИЕВ.

КЕРДА РЕСТОРАН

Баьчча юбилей хулача деношка Грозне Катаями цlераrlча поселке Ильича васкеташ кхача улицаrlа «Заря» тикацна уллув хьайийллар «Отдых» (салоlам) яха керда ресторан. Кердача кухонни холодильни оборудованецa lалашъяь я из. Ресторана я 84 моттиг йола сийрда, паргlата зал. Кийчду дааргаш чамболаш а тайп-тайпара е из. Клиенташта rlулакх дикеи сихеи ду персонало.

— Дааргий ассортимент дlахо шерьа лерхl оакв, — дуцц ресторана директора С. Ш. Нальгиева, — кастта долалургда тха къамеи дааргаш — вайнахьа духхьалтlахи, къаьстта rlалrlай lаьдалеrlа котама дулхи—кийчде. Цу rlулакха котам дикаrlа кийчъеча вайнахьа кхалнаьха опыт теркал а еш оттаяь рецепт я. Хlанз тха вале музыкальни пластинкаш лекха автомат я, бакъда, кастта эстрадни оркестр а вlаштlехьаьккха базйи бе тха. Ресторана кlа а къахьегамхошка дика салаlийтара тхо тlахьехаш я. Из кхоачашдара тхоай низи хьаьарн кхоадергдац оаха.

А. БУРОКАЯНИ.

ДоттагIала сайре

«Шера я са хьамсара Даьхе» яхача темах интернациональни доттаrlала хетаь сайре хилар ухх деношка Гудермеса машинаьккхахой клубе. Йоккха концертни программа гойтар цига Гудермесски педагогически училища студенташа. Наьха теркал тlаозаш яр литературни - художественни, композици, СССР-е бахача тайп-тайпарча халкъий илланаш lалхараши. Массане а раьза волаш чакхъьалар из В. И. Ленина юбилейна хетаь сайре.

Р. ТУРЛУЕВ.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ХОРЖАМАШКА

Ухх деношка Нохч-Гlалrlай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме районии городски къахьегамхой депутатий Советий исполнительни комитетий секретарий семинар хилар. СССР Лакхехьарча Совете хоржамашта кийчо ярен уж чакхдахарцеи ювзаенна йола организационно-технически мероприятеш йийцар цига. «Лакхехьарча Совете хоржамашта кийчо ярен уж чакхдахарен хьамсехьа республика къахьегамхой депутатий Советашта хьалхашка латтача декхарех» доклад йир Нохч-Гlалrlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретара Т. В. Силовина.

А. РОМАНОВ.

БIАЬСТИ ЯЬННАЙ

И. ПЛИЕВА фотоэтюд.

ХАОТТАМ

Тахан республике rlоллех Грозне хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара rlаьххьа, цхьаза чlоаrlа мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике rlолла 20—25, Грозне 23—25 градус кlовхал йолаш хила а тарлу. Дlахорча шин дена шин буса кlезиг-дукха, цхьаза йоаrlо морхаш а йолаш, хьаьа лостам боацаш лаьrlо мух а хьекхаш ха хилен фегара температура буйсанна 2—7, деношка 14—19 градус кlовхал йолаш хилен мег.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-rlа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохама секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культурах, промышленностех отделий — 3-42-30; Юрта боахамии письмойи отделий — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект, 7/34.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/34.

СФ05079. Заказ № 2239